
AMK

Mededelingen

Mededelingen van de Koninklijke Antwerpse Mycologische Kring vzw
15 juni 2007

verschijnt driemaandelijks
2007.2

Redactie AMK Mededelingen

L. Deceuninck, A. de Haan, M. de Haan, A. De Kesel, F. Dielen, J. Gelderblom, G. Tilkin, K. Van de Put, E. Vandeven, C. Van Lommel, J. Volders, R. Walley

Eindredactie & vormgeving: H. Hendrickx, Dalweg 16, 2328 Meerle, tel.: 03/3158769

Verzending: C. Van Lommel, Jozef Verbovenlei 34, 2100 Deurne

Richtlijnen voor auteurs van artikels in AMK Mededelingen

Alle leden van de Koninklijke Antwerpse Mycologische Kring hebben het recht te publiceren in AMK Mededelingen. Artikels kunnen ingestuurd worden zowel in duidelijk handschrift als getikt. Teksten op diskette van 3.5" of verzonden per e-mail zijn ook van harte welkom.

Alle artikels moeten naar Harrie Hendrickx, Dalweg 16, 2328 Meerle e-mail: harrie.hendrickx@skynet.be gezonden worden, **ten laatste zes weken voor het verschijnen**

Figuren in inkt mogen maximaal 16,6 cm x 23,4 cm groot zijn, inclusief maatstrepen en nummering van de tekeningen. Grotere tekeningen zullen verkleind of versneden worden. De figuren worden best voorzien van een maatstreep om de afmetingen aan te duiden. Vermeld steeds naam en adres van de auteur.

KAMK publicaties

Oude nummers van AMK Mededelingen en Sterbeeckia kunnen verkregen worden bij Judith De Keyser, Vaartstraat 102, 2845 Niel, e-mail: judithdekeyser@scarlet.be.

Paddestoelenkartering

Secretariaat: Vandeven Emile, Opperveldlaan 14, B-1 800 Vilvoorde, tel: 02/267.74.18

Webstek: <http://www.kamk.be>

Fungifoon: 0496066108

COPYRIGHT ©

Het copyright voor tekst en illustraties van de artikelen berust bij de Koninklijke Antwerpse Mycologische Kring (KAMK). Auteurs behouden het recht om de eigen tekst en illustraties voor andere doeleinden te gebruiken.

Het is niet toegestaan volledige of gedeelten van artikelen of illustraties over te nemen zonder toestemming van de redactie.

Omslagfiguur: Pascale Holemans

Lepiota excoriata - *Cortinarius nemorensis* - *Hygrophorus nemorus* (aquarellen P. Holemans)

Gastrum triplex - *Tricholoma saponaceum* (foto's J. Paulussen)

ISSN 0771-9884

wettelijk depot: BD 36771

verantwoordelijke uitgever en eindredactie: H. Hendrickx, Dalweg 16, 2328 Meerle

AMK Mededelingen wordt gerealiseerd met steun van het Provinciebestuur van Antwerpen

Editoriaal

Lieve Deceuninck

Een echte winterstop hebben we dit jaar niet gekend en toch keken we uit naar de eerste kluifzwammen, bekerzwammen, ... Wekenlange zon en droogte gaven ons eens zoveel energie maar verhinderden de ontwikkeling van de voorjaarspaddenstoelen. De leiders van de eerste voorjaarsexcursies moesten dan ook met lede ogen aanzien dat hun interessante terreinen weinig bijzonders te bieden hadden. Zelfs de organisatoren van de jaarlijkse paddenstoelententoonstelling in Meise hadden zo'n droogte in 30 jaar nog nooit meegemaakt. Hopelijk heeft de regen van begin mei nog wat goeds kunnen brengen.

Op de algemene vergadering van 20 maart koos u een nieuw bestuur voor onze vereniging. Een vernieuwd en enthousiast team zet zich nu in om de werking verder te zetten. Als ik de voorbije zes jaar bekijk en voortga op het aantal KAMK-activiteiten en de kwaliteit ervan, besef ik dat hier heel wat organisatiewerk werd verricht door de vorige Raad van Bestuur. Ik wil dan ook zowel de bestuursleden die hun taak beëindigden als de leden die hun taak voortzetten langs deze weg hartelijk bedanken. In het bijzonder André de Haan die als voorzitter geen enkele moeite spaarde om een vlotte bestuurswissel te garanderen. Hij heeft ervoor gezorgd om voldoende opvolging te voorzien voor de ontslagnemende bestuursleden die meerdere jaren actief meegewerkt hadden. Daarenboven kunnen we nog steeds rekenen op meerdere leden die buiten de Raad van Bestuur hun steentje bijdragen.

Op 27/3/07 werd de cursus microscopie afgerond. Onder leiding van Judith De Keyser was deze cursus een groot succes en waarderen we haar voor de

degelijke voorbereiding en de inzet die elke avond vroeg. Bedankt Judith, bedankt begeleiders die haar meehielpen.

Een groot aantal deelnemers kwam naar de 16de Vlaamse Mycologen-dag in Leuven waar een mooi programma aangeboden werd. De mycologen van de verschillende verenigingen wisselden van gedachten en de V.M.V. hield er haar statutaire jaarvergadering.

Dat heel wat KAMK-mycologen actief zijn, kunnen we opmaken uit het grote aantal recente publicaties.

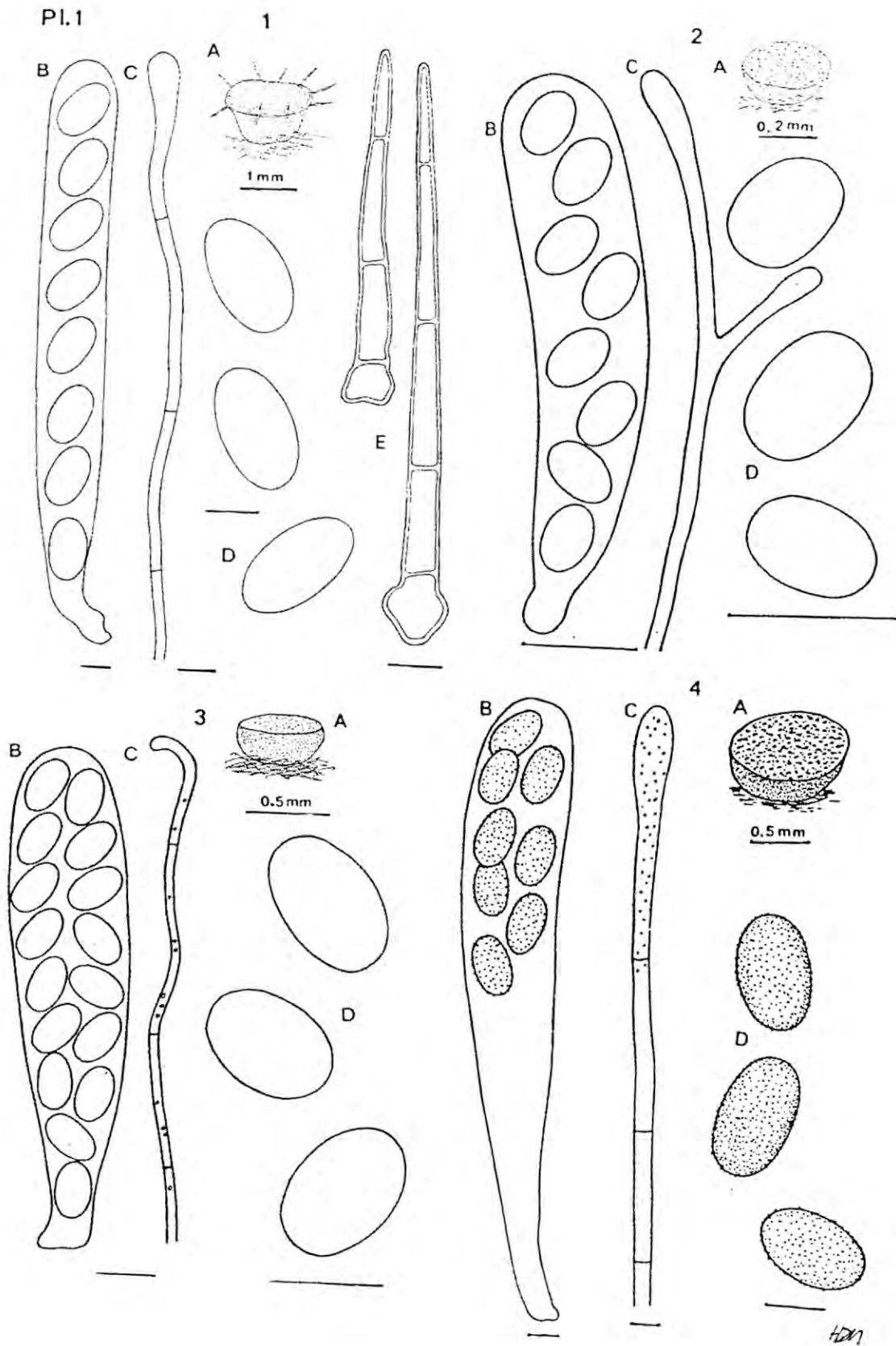
- Roosmarijn Steegman stelde de Paddenstoelenatlas van de regio Leuven voor. Deze werd gerealiseerd door een samenwerkingsverband tussen Natuurpunt Studie, ZWAM en KAMK met steun van de provincie Vlaams-Brabant.
- Sterbeeckia "26" staat genoteerd als een mooie uitgave met interessante artikels over zeldzame en miskende Russula's in Vlaanderen, *Lactarius* sect. *Colorati* in België en een witte vorm van *Hygrocybe miniata*. De werkgroep Cortinarius stelt er zijn 12de verslag in voor.
- De Standaardlijst van Basidiomycota en Myxomycota van Vlaanderen en het Brussels Gewest is een belangrijk mycologisch werk en zal in onze regio als basis dienen voor elke mycoloog bij zijn paddenstoelenstudie. De elektronische versie plus de errata en aanvullingen vind je op www.inbo.be. Op onze website vind je deze link terug.

De auteurs van bovenvermelde publicaties mogen fier zijn. Nu enkel nog hoopvol uitkijken naar het komende seizoen.

Uit de raad van bestuur

Op de algemene vergadering van 20/3/07 koos u voor een nieuwe vertegenwoordiging van de Raad van Bestuur. In de bestuursvergadering van 24/4/07 werden de taken verdeeld onder de raadsleden. Myriam de Haan behoudt de functie van Secretaris en ledenadministratie, Pascale Holemans blijft Bibliothecaris, Jean Van Yper zet zijn taak als Schatbewaarder voort en Harrie Hendrickx zetelt verder als Hoofdredacteur AMK-Mededelingen. André de Haan zal voortaan de mycologische aspecten behartigen in het bestuur. Als Raadslid zal

Arlette Lemouche de contacten met de UA verzorgen, Lucy De Nave Pascale helpen met de bibliotheek en Wim Veraghtert de samenwerking met Natuurpunt behartigen. Lieve Deceuninck, Ondervoorzitter, zal als ondersteuning van de voorzitter vooral de praktische taken op zich nemen en de voorzitter vervangen waar nodig zodat Ruben Walley, Voorzitter, zich vooral kan toewijden op een fusiescenario met de andere mycologische verenigingen en de redactie van Sterbeeckia.

Onderzoek naar het voorkomen van ascomyceten op mest van geit en schaaap (deel 2)

Hubert De Meulder

Verenigde Natieslaan 131 B-2660 Hoboken

De Meulder H. Research for the occurrence of Ascomycetes on dung of goat and sheep (second part). Med. Antwerpse Mycol. Kring - 2007.

Summary

A search for Ascomycetes on dung of goat and sheep carried out in 2007, resulted in 38 species belonging to 13 genera.

In the second part of this article 11 species are briefly described and illustrated.

They belong to the order of the Pezizales viz.: *Cheilymenia raripila*, *Coprotus lacteus*, *C. sexdecimsporus*, *Iodophanus carneus*, *Lasiobolus ciliatus*, *L. cuniculi*, *Pseudombrophila theioleuca*, *Thecotheus pelletieri*, *Thelebolus crustaceus*, *T. microsporus*, *T. nanus*.

Samenvatting

Een onderzoek naar het voorkomen van Ascomyceten op mest van geit en schaaap, dat werd uitgevoerd in 2007, resulteerde in 38 soorten behorende tot 13 geslachten.

In dit tweede deel van het artikel worden er 11 soorten in het kort beschreven en geïllustreerd.

Ze behoren tot de orde van de Pezizales viz.: *Cheilymenia raripila*, *Coprotus lacteus*, *C. sexdecimsporus*, *Iodophanus carneus*, *Thecotheus pelletieri*, *Thelebolus crustaceus*, *T. microsporus*, *T. nanus*.

Beschrijving per soort

De aanduiding in het "Voorkomen" heeft alleen betrekking op de frequentie tijdens het onderzoek.

11. *Cheilymenia raripila* (W. Phillips) Dennis

Syn.: *Ascobolus raripilus* W. Phillips

Blond borstelbekertje (Plaat 1, figuur 1)

Apothecia: 1-2 mm diameter, schotelvormig tot iets bekervormig, zittend, bleekgeel tot geligbruin, bedekt met schaarse haren, solitair of met enkele bijeen.

<- Plaat 1.Fig.1. *Cheilymenia raripila*. A:

apothecium, B: ascus, C: parafyse, D: sporen, E: haren.

Fig.2. *Coprotus lacteus*. A: apothecium, B: ascus, C:

parafyse, D: sporen. Fig.3. *Coprotus sexdecimsporus*.

A: apothecium, B: ascus, C: parafyse, D: sporen. Fig.4.

Iodophanus carneus. A: apothecium, B: ascus, C:

parafyse, D: sporen.

Maatstreep = 10 μm .

Haren: 80-250 μm lang, nagenoeg puntig aan de top en verdikt aan de basis tot 25 μm , iets dikwandig, hyalien.

Asci: 180-210 $\times$ 21-28,5 μm , cilindrisch, korte steel, afgerond aan de top, 8-sporig.

Sporen: 23-26 $\times$ 10-14 (-15,2) μm , elliptisch, met fijn netvormige ornamentatie (subreticulaat), schuin 1-rijig.

Parafysen: 2,5-3 μm diameter, aan de top tot 6 μm dik; met geelachtige pigmenten in het bovenste deel.

Onderzocht materiaal: eerste waarneming op 25.02.2006 op mest van geit, na incubatieperiode van 5 weken.

Opmerkingen: de lichtgele vruchtlichamen met spaarzame, hyaliene, gesepteerde haren met een verdikte basis, samen met de vrij grote geornamenteerde sporen zijn goede kenmerken voor deze soort.

Door de meeste auteurs worden de sporen beschreven als glad; de ornamentatie is echter duidelijk te zien in katoenblauw wat overeenkomt met Moravec (Yao & Spooner-1996, Doveri 2004).

Voorkomen: zeldzaam.

12. *Coprotus lacteus* (Cooke & W. Phillips) Kimbr., Luck-Allen & Cain

Syn.: *Ascophanus lacteus* (Cooke & W. Phillips) W. Phillips (Plaat 1, figuur 2)

Apothecia: 0,2-0,4 mm diameter, schijf- of kussenvormig, zittend, witachtig; hymenium met uitstekende toppen. **Asci:** 60-85 $\times$ 9,5-12 μm , cilindrisch, kort gesteeld, iets afgeplat aan de top, dunwandig, 8-sporig.

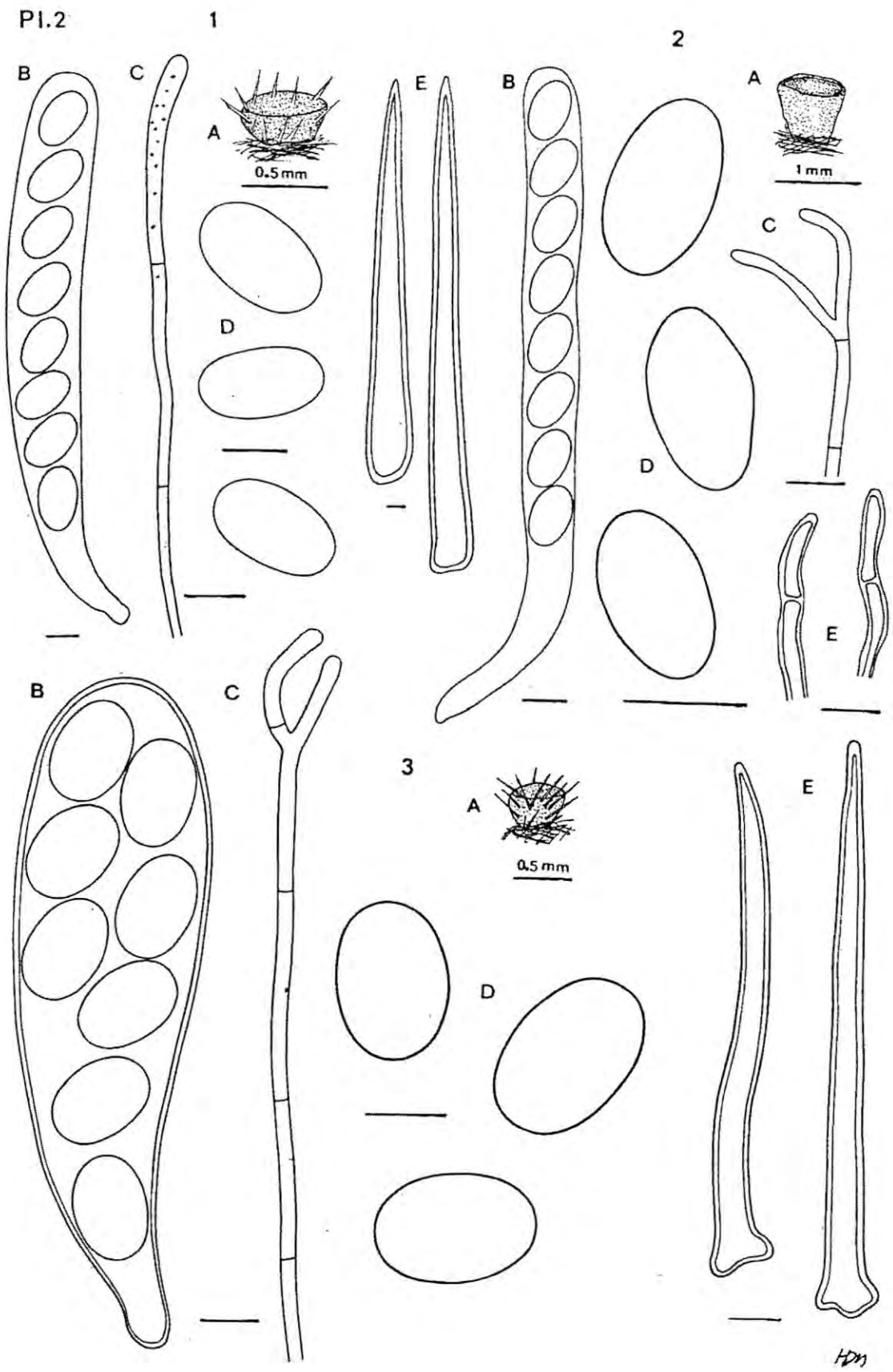
Sporen: 9,5-11,5 $\times$ 4-6 μm , elliptisch, hyalien, glad, dunwandig, 1-2-rijig.

Parafysen: 2 μm diameter, aan de top verbreed tot 5 μm , vertakt, gekromd aan de top.

Onderzocht materiaal: eerste waarneming op 01.04.2006 op mest van schaaap, na incubatieperiode van 3 weken.

Opmerkingen: de gevonden soort lijkt op *Coprotus granuliformis* (H.Crouan & P.Crouan) Kimbr., maar deze heeft grotere sporen. De beschrijving en de afmetingen van de sporen worden in de literatuur zeer verschillend weergegeven (Doveri 2004).

Voorkomen: niet algemeen.

13. *Coprotus sexdecimsporus* (H. Crouan & P. Crouan) Kimbr. & Korf

Syn.: *Rhyparobius sexdecimsporus* (Crouan) Sacc.
(Plaat 1, figuur 3)

Apothecia: 0,5-1 mm diameter, subglobuleus, met platte tot iets convexe schijf, zittend, wit tot bleekcrème, verspreid over het substraat.

Asci: 76-120 × 17-28 µm, cilindrisch-knotsvormig, dunwandig, korte steel, 16-sporig.

Sporen: 11-16 × 7-9 µm, breed elliptisch, 2-rijig, dunwandig, glad, hyalien.

Parafysen: ca. 1,5 µm diameter, draadvormig, met iets verdikte en gekromde top, enkelvoudig of vertakt, gesepteerd, inhoud met druppels.

Onderzocht materiaal: eerste waarneming op 15.09.2006 op mest van geit na een incubatieperiode van 13 dagen.

Opmerkingen: kenmerkend voor deze soort zijn de licht gekleurde, zachtvlezige apothecia, de asci met 16 sporen (sexdecimsporus) en de gekromde parafysetoppen.

Voorkomen: vrij zeldzaam.

14. *Iodophanus carneus* (Pers.: Fr.) Korf

Syn.: *Ascophanus carneus* (Pers.: Fr.) Boud.
Roze mestschijfje (Plaat 1, figuur 4)

Apothecia: 0,5-2 mm diameter, lensvormig, zittend, zachtvlezig, vleeskleurig tot vuilwit, buitenzijde glad; hymenium papilaat door de uitstekende toppen van de rijpe asci.

Asci: 170-230 × 25-40 µm, breed knotsvormig, dunwandig, 8-sporig.

Sporen: 18-24 × 11-14 µm, elliptisch, hyalien, dunwandig, fijn wrattig gepunteerd, 2-rijig.

Parafysen: 4-6 µm diameter, top knotsvormig tot 10 µm dik, slank, gesepteerd, met oranje pigmenten.

Onderzocht materiaal: vanaf 15.02.2006 regelmatig waargenomen op mest van geit en schaaap, na incubatieperiode van enkele dagen tot 4 weken.

Opmerkingen: deze algemeen voorkomende soort wordt vooral gekenmerkt door het vleeskleurig, papilaat hymenium en de gepunteerde sporen.

<- Plaat 2. Fig.1. *Lasiobolus ciliatus*. A:apothecium, B: ascus, C: parafyse, D: sporen, E:haren. Fig. 2.

Pseudombrophila theioleuca. A: apothecium, B: ascus, C: parafyse, D: sporen, E: haren. Fig.3.

Lasiobolus cuniculi. A: apothecium, B: ascus, C: parafyse, D: sporen, E: haren.

Maatstreep = 10 µm.

Voorkomen: zeer algemeen.

15. *Lasiobolus ciliatus* (J. C. Schmidt : Fr.) Boud.

Syn.: *Lasiobolus papillatus* (Pers.) Sacc.
Dwergborstelbekertje (Plaat 2, figuur 1)

Apothecia: 0,3-0,8 mm diameter, beker- tot kussenvormig, zittend, lichtgeel tot oranje, spaarzaam behaard, gezellig groeiend.

Haren: (70-)200-500 × 20-40 µm, buikvormige basis, groeiend vanuit de basis en zijwand van het apothecium, recht en spits uitlopend, wand 2-4 µm dik, niet gesepteerd, kleurloos.

Asci: 160-200 × 20-25(-28) µm, cilindrisch met geleidelijk uitlopende verdunde steel, 8-sporig.

Sporen: 19-23 × 12-14 µm, elliptisch, glad, kleurloos, 1-rijig.

Parafysen: 2-3 µm diameter, iets dikker aan de top, cilindrisch, draadvormig, enkelvoudig of vertakt, gesepteerd, met geelachtige pigmenten.

Onderzocht materiaal: eerste waarneming op 18.08.2006 op mest van geit na incubatieperiode van 8 dagen.

Opmerkingen: deze soort heeft veel gelijkenis met *L. cuniculi* (zie nr. 16) maar deze heeft duidelijk knotsvormige asci met onregelmatig 2-rijige sporen en kortere haren.

Voorkomen: in de herfst regelmatig en veelvuldig waargenomen.

16. *Lasiobolus cuniculi* Velen.

Syn.: *Lasiobolus leporinus* Velen.
Mestborstelbekertje (Plaat 1, figuur 3)

Apothecia: 0,2-0,5 mm diameter, eerst bolvormig, dan tolvormig, zonder rand, zittend, geelachtig, spaarzaam behaard met borstelharen, verspreid of in groepjes bijeen.

Haren: 100-300 µm lang, 9-24 µm breed aan de buikvormige basis, groeiend vanuit de basis en de zijwand van het apothecium, toegespitst, stijf borstelvormig, wand ca. 2 µm breed, niet gesepteerd, kleurloos, recht tot iets gekromd.

Asci: 100-150 × 20-38 µm, knotsvormig, kort gesteeld, dikwandig, afgerond aan de top, 8-sporig.

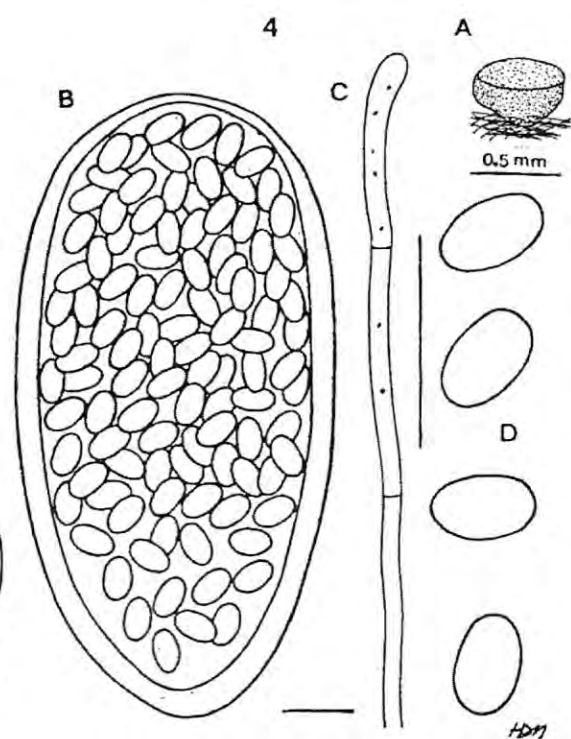
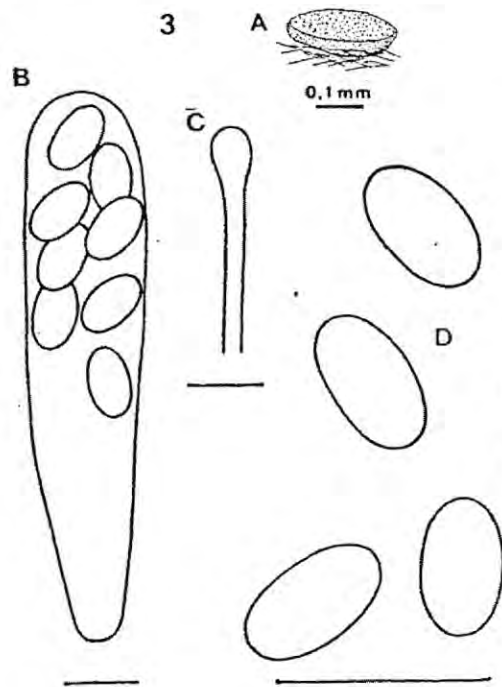
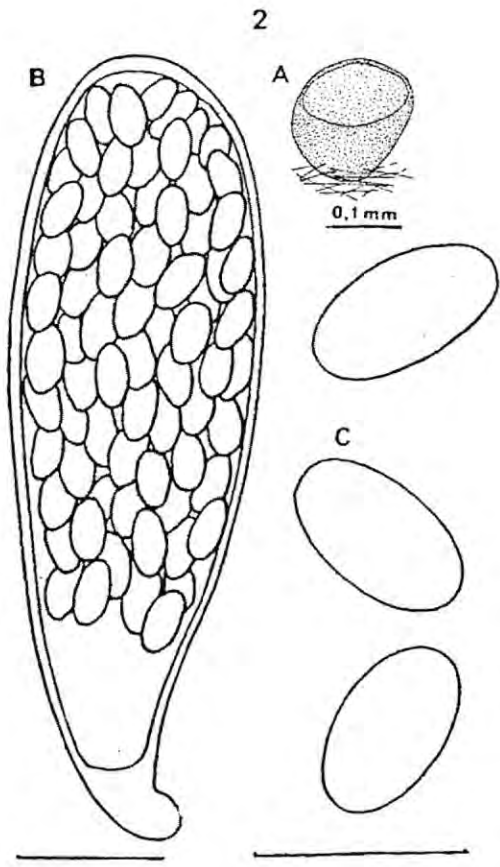
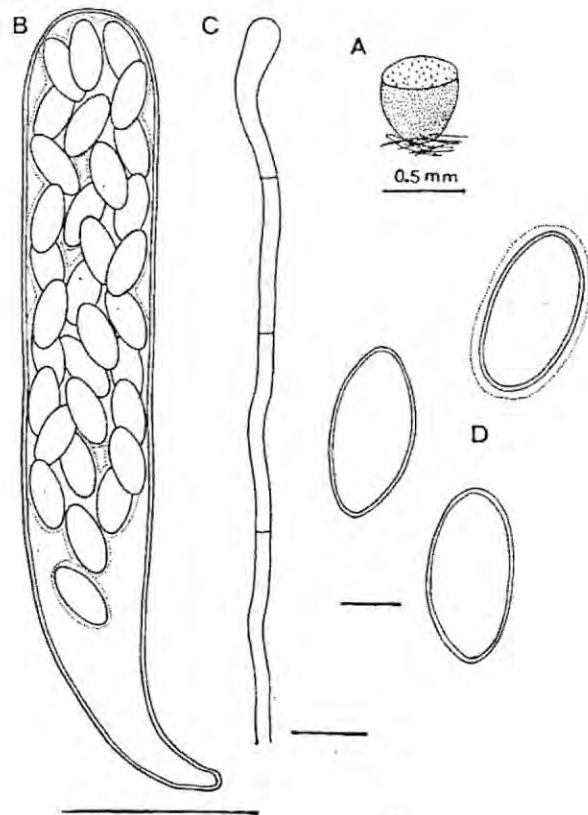
Sporen: 16-22 × 11-13,5 µm, elliptisch, glad, kleurloos, onregelmatig 2-rijig.

Parafysen: 2-3 µm diameter, iets verdikt aan de top tot 4 µm, cilindrisch, draadvormig, enkelvoudig of vertakt, gesepteerd, met geelachtige pigmenten.

Onderzocht materiaal: eerste waarneming op 05.02.2006 op mest van geit, na incubatieperiode van 5 dagen.

Pl. 3

Opmerkingen: de gevonden soort lijkt op *L. ciliatus* (zie nr.15) maar is hiervan goed te onderscheiden aan de kortere borstelharen en de knotsvormige asci met 2-rijige sporen.

Een "de Bary-blaas" in de sporen, zoals in de literatuur vermeld wordt, heb ik niet kunnen waarnemen.

Voorkomen: regelmatig aangetroffen.

17. *Pseudombrophila theioleuca* Rolland

Syn.: *Fimaria theioleuca* (Rolland) Brumm.

Geel mestbekertje (Plaat 2, figuur 2)

Apothecia: 1-2 × 0,7-1 mm, tolvormig, plat, buitenkant geelachtig, spaarzaam behaard.

Haren: 2-4 μm dik, bleekbruin, dikwandig, vuilwit hymenium, glad,

Asci: 123-171 × 11,5-14 μm , cilindrisch, afgerond aan de top, met lange steel, dunwandig, 8-sporig.

Sporen: 14-16 × 7-8 μm , elliptisch, glad, hyalien, schuin 1-rijig, inhoud zonder druppels.

Parafysen: 1,5-2 μm , dik, draadvormig, al of niet vertakt, gesepteerd, met geelachtige pigmenten.

Onderzocht materiaal: eerste vondst op 16.04.2006 op mest van schaap, na een incubatieperiode van 14 dagen.

Opmerkingen: deze niet algemeen voorkomende ascomycete is opvallend door de bolvormige vruchtlichamen met een vuilwit hymenium.

Voorkomen: vrij algemeen.

18. *Thecotheus pelletieri* (H. Crouan & P. Crouan) Boud.

Syn.: *Ascobolus pelletieri* H. Crouan & P. Crouan
Slijmspoorschijfje (Plaat 3, figuur 1)

Apothecia: 0,2-0,8 mm diameter, subglobuleus, bleek, met gestippeld hymenium.

Asci: 374-420 × 57-72 μm , cilindrisch, met afgeronde top, korte steel, dikwandig, 2-3-rijig of onregelmatig gerangschikt, met 32 sporen.

Sporen: (28-)30-34 × (13-)15,2-17 μm , elliptisch-spoelvormig, glad, hyalien, dikwandig, met

< – Plaat 3. Fig.1. *Thecotheus pelletieri* A: apothecium, B: ascus, C: parafyse, D: sporen. Fig.2.

Thelebolus crustaceus. A: apothecium, B: ascus, C: sporen. Fig.3. *Thelebolus microsporus*. A:

apothecium, B: ascus, C: parafyse, D: sporen. Fig.4.

Thelebolus nanus. A: apothecium, B: ascus, C: parafyse, D: sporen.

Maatstreef = 10 μm .

gelatineuze schede (in de asci).

Parafysen: 1,5-2,5 μm diameter, aan de top 4-5 μm dik, draadvormig, gesepteerd, al of niet gevorkt.

Onderzocht materiaal: waargenomen op 15.07.2006, na een incubatieperiode van 4 weken.

Opmerkingen: karakteristiek voor deze blijkbaar zeldzame soort zijn de bleke apothecia en de grote cilindrische asci met 32 sporen; in 1959 werd ze, volgens het "Overzicht" (1995) gekweekt uit kamelenmest afkomstig uit Artis, Amsterdam.

Voorkomen: slechts eenmaal waargenomen

19. *Thelebolus crustaceus* (Fuckel) Kimbr.

Syn.: *Ascobolus crustaceus* Fuckel

Oker sinterklaasschijfje (Plaat 3, figuur 2)

Apothecia: 0,1-0,2 mm diameter, subglobuleus, tot bekervormig; schijf plat, geelachtig tot bruin.

Asci: 60-76 × 17-25 μm , elliptisch tot breed knotsvormig, dikwandig, tot 64 sporen.

Sporen: 7,5-10 × 4,5 μm , elliptisch, glad, hyalien, dunwandig.

Parafysen: niet waargenomen; slank maar schaars volgens Dennis (1978).

Onderzocht materiaal: voor het eerst waargenomen op 04.04.2006 op mest van schaap, na een incubatieperiode van 2,5 weken.

Opmerkingen: kenmerkend voor deze soort zijn vooral de grote asci met de talrijke (tot 64) elliptische sporen.

Voorkomen: zeldzaam.

20. *Thelebolus microsporus* (Berk. & Broome) Kimbr.

Syn.: *Ascophanus microsporus* (Berk. & Broome) W. Phillips (Plaat 3, figuur 3)

Apothecia: 0,2-0,3 mm diameter, platte schijf, geelbruin.

Asci: 48-57 × 8-12 μm , cilindrisch tot knotsvormig, met korte, stompe steel en afgeronde top, 8-sporig.

Sporen: 6,5-7,5 × 3,5-4 μm , elliptisch, glad, hyalien, dunwandig, 2-rijig.

Parafysen: slank, met opgezwollen top van 4-6 μm dik en groenachtige inhoud.

Onderzocht materiaal: voor het eerst waargenomen op 01.04.2006, na een incubatieperiode van 2 weken.

Opmerkingen: van de op mest voorkomende *Thelebolus*-soorten is *T. microsporus* de enige soort met slechts 8 sporen; de andere soorten bevatten 32 tot 1000 sporen (*T. stercoreus* zelfs meer dan 3000 (Doveri 2004).

Voorkomen: zeldzaam.

21. *Thelebolus nanus* Heinerl

(Plaat 3, figuur 4)

Apothecia: tot 0,1 mm diameter, subglobuleus tot tolvormig, zittend, bleek geelachtig.

Asci: 76-95 × 47-57 μm, breed eivormig tot subglobuleus, dikwandig, 1 enkele ascus per apothecium, met meer dan 64 sporen.

Sporen: 4,5-6 × 2,5-3 μm, elliptisch tot eivormig, glad, hyalien, dunwandig.

Parafysen: 1,5-3 μm diameter, verdikt aan de top, slank, gesepteerd.

Onderzocht materiaal: eerste waarneming op 15.08.2006 op mest van geit, na een incubatieperiode van 8 dagen.

Opmerkingen: de gevonden soort wordt vooral gekenmerkt door de dikwandige asci, die meer dan 64 sporen (en minder dan 1000) bevatten en het voorkomen op mest.

Voor Doveri (2004) is *T. nanus* een synoniem van *T. stereoreus* Tode: Fr., maar voor Richardson (1972) zijn het twee verschillende soorten met asci van 180-250 μm lang voor *T. stereoreus* en 60-100 μm lang voor *T. nanus*; Ellis (1988) vermeldt voor de asci 50-140 × 30-80 μm.

Voorkomen: zeldzaam.

Literatuur

- ARNOLDS E. et al.(1995) - Overzicht van de paddestoelen in Nederland. Nederlandse Mycologische Vereniging.
- BEZERRA J. L. & KIMBROUGH J.W. (1975) - The genus *Lasiobolus* (Pezizales, Ascomycetes), *Can. J. Bot.* **53**: 1206-1229.
- BREITENBACH J. & KRÄNZLIN F.(1981) - Pilze der Schweiz., Band 1, Ascomyceten, Luzern.
- BRUMMELEN J. Van (1986) - Notes on Cup-Fungi-3. *Persoonia* **13**: 89-96.
- DE MEULDER H.(2000) - Onderzoek naar het voorkomen van paddestoelen op mest van Galloway-runderen (deel I). *Med. Kon. Antwerpse Mycol. Kring* **2000**: 32-38.
- DE MEULDER H. (2000) - Onderzoek naar het voorkomen van paddestoelen op mest van Galloway-runderen (deel 2). *Med. Kon. Antwerpse Mycol. Kring* **2000**: 62-70.
- DE MEULDER H. (2007) - Onderzoek naar het voorkomen van Ascomyceten op mest van geit en schaap (deel I). *Med. Kon. Antwerpse Mycol. Kring* **2007**: 3-10.
- DENISON W.C.(1964) - The genus *Cheilymenia* in North America, *Mycologia* **56**(1).
- DENNIS R.W.G. (1980) - British Ascomycetes, Revised edition, J. Cramer, Vaduz.
- DOVERI F. (2004) - Fungi Fimicoli Italiani. Associazione Micologica Bresadola-Via A.Volta, 46-38100 Trento.
- ELLIS M.B. & ELLIS J.P. (1988) - Microfungi on Miscellaneous Substrates, Croom. Helm. London, Sydney.
- KIMBROUGH J.W. (1969) - North American species of *Thecotheus* (Pezizeae, Pezizaceae). *Mycologia* **61**: 99-114.
- KIMBROUGH J.W., LUCK-ALLEN E.R. & CAIN R.P. (1972) - North American species of *Coprotus* (Thelebolaceae: Pezizales). *Can. J. Bot.* **50**: 957-971.
- MAAS Geesteranus R.A. (1969) - De fungi van Nederland, 2B. Pezizales- deel 2. Kon. Ned. Natuurh.Ver. 80:1-84.
- RICHARDSON M.J. (1972) - Coprophilous Ascomycetes on different dung types. *Brit. Mycol. Soc.* **58**: 37-48.
- RICHARDSON M.J. & WATLING R.(1997) - Key to Fungi on Dung. British Mycological Society.
- SCHAVEY J. (1999) - Microfungi op konijnenkeutels. *Med. Kon. Antwerpse Mycol. Kring* **1999**: 15-21.
- VANDEVEN E. red. (1996) - Aantekenlijst voor zwammen en slijmzwammen, K.A.M.K.
- WEBSTER J. (1970) - Coprophilous fungi. *Trans. Brit. Mycol. Soc.* **54**: 161-180.
- YAO Y.J. (1996) - Notes on British species of *Lasiobolus*. *Mycol. Res.* **100**: 737-739.
- YAO Y.J. & SPOONER B.M. (1996) - Notes on British species of *Cheilymenia*. *Mycol.Res.* **100**: 361-367.

Errata bij deel 1

- De eerste regel van de "Summary", "A survey of Ascomycetes on dung of goat and sheep (part one)" dient geschrapt.
- De "Summary" dient vooraf te gaan van volgende paragraaf: De Meulder H. Research of the occurrence of Ascomycetes on dung of goat and sheep (part one). *Med. Antwerpse Mycol. Kring* 2007: 3-10
- De vierde alinea van de "Summary" "Na 23.10.2006..." moet aansluiten op het einde van "Onderzoek en methode", en deze alinea wordt vervangen door: in dit eerste deel worden 10 soorten van Pezizales in het kort beschreven en geïllustreerd viz: *Ascobolus albidus*, *A.crenulatus*, *A. elegans*, *A. furfuraceus*, *A. immersus*, *A. stictoideus*, *Saccobolus depauperatus*, *S. glaber*, *S. truncatus*, *S. versicolor*.
- In nr.10 "*Ascobolus truncatus* Velen." moet staan *Saccobolus truncatus* Velen.

Het geslacht *Coltricia* in Vlaanderen

D'hooge Elizabeth¹, Ruben Walley² & Annemieke Verbeken¹

¹Vakgroep Biologie, K. L. Ledeganckstraat 35, B-9000 Gent

²Instituut voor- en Bosonderzoek, Gaverstraat 4, B- 9500 Geeraardsbergen

Summary

Characters of the 4 *Coltricia* species reported from northern Belgium (Flanders, Brussels area) are verified and a key to the taxa is given. After revision of the extant herbarium material, it became clear that many old records of *Coltricia cinnamomea* represent *C. perennis*, and most recent records of *C. cinnamomea* are *C. confluens*. Furthermore, the difference between *Coltricia confluens* and *C. perennis* does not always seem clear; molecular research may be needed to clarify this situation.

Actually, *Coltricia perennis* is fairly common in the Kempen district, elsewhere it is (rather) rare or lacking. This species is declining. *C. confluens* is rare but spreading, and both *C. montagnei* and *C. cinnamomea* are considered extinct in the area.

Samenvatting

Van de 4 *Coltricia*-soorten (Basidiomycota, polyporen) die uit Vlaanderen of het Brussels Gewest zijn gemeld, zijn de microscopische en macroscopische kenmerken geverifieerd en verwerkt tot een determinatiesleutel. Bij revisie van het beschikbare herbariummateriaal dienden heel wat determinaties gecorrigeerd. Oudere collecties van *Coltricia cinnamomea* bleken vaak te behoren tot *C. perennis*, jongere tot *C. confluens*. Het verschil tussen *Coltricia confluens* en *C. perennis*, die enkel macroscopisch en ecologisch verschillen, lijkt niet altijd even duidelijk; moleculair onderzoek zou hier meer eenduidigheid kunnen scheppen.

Op basis van de beschikbare gegevens, kan gesteld worden dat *Coltricia perennis* thans matig algemeen is in de Kempen, elders (vrij) zeldzaam of ontbrekend en dat deze soort (sterk) achteruit gegaan is. *C. confluens* is (vrij) zeldzaam maar breidt zich uit, en zowel *C. montagnei* als *C. cinnamomea* zijn in het studiegebied uitgestorven.

1. Inleiding

Het genus *Coltricia* (Basidiomycota, Hymenochaetales, Hymenochaetaceae) telt in Vlaanderen 4 soorten: namelijk *C. cinnamomea* (Jacq.) Murrill of de Zijdetolzwam, *C. montagnei* Fr. (geen Nederlandse naam), *C. perennis* (L.: Fr.) Murrill of de Echte tolszwam, en *C. confluens* Keizer of de Plakkaattolzwam (Walley & Vandeven 2006). Voor *Coltricia montagnei* wordt vermeld dat deze sinds 1980 niet meer is waargenomen.

Coltricia confluens is pas onlangs als nieuwe soort binnen het genus *Coltricia* beschreven door Keizer (1996). Microscopisch verschilt *C. confluens* niet van *C. perennis*, maar duidelijke macromorfologische (zonatie van de pileus, de kleur, de vorm van de

hoed) en ecologische (habitat) verschillen tussen deze twee soorten rechtvaardigen volgens Keizer (1996) een taxonomisch onderscheid.

Verder is over het geslacht *Coltricia* in Vlaanderen nog niet veel bekend. Voor de meeste soorten zijn er wel redelijk veel buitenlandse literatuurgegevens over de macroscopische en microscopische kenmerken en de ecologie, maar een revisie voor Vlaanderen ontbreekt. Tevens bestaan geen determinatiesleutels waarin alle bovengenoemde soorten zijn opgenomen. Daarom beoogden we

- een macroscopische en microscopische revisie van het Vlaamse en Brusselse herbariummateriaal aanwezig in de Nationale Plantentuin van België te Meise (BR) en de Universiteit Gent (GENT),
- het opstellen van een vergelijkende tabel of determinatiesleutel voor alle in het studiegebied voorkomende soorten,
- het verzamelen en in kaart brengen van verspreidings- en ecologische gegevens van *Coltricia*-soorten in Vlaanderen (herbariumgegevens, literatuurgegevens, databank Funbel),
- beoordelen van de frequentie en status van de verschillende soorten.

Het genus *Coltricia* Gray (Tolzwam)

Algemene kenmerken (volgens Ryvarden & Gilbertson, 1993; Bernicchia, 2005)

Tolzwammen zijn polyporen met gesteelde vruchtlichamen, die zacht en taai zijn indien vers, hard en broos indien gedroogd. De hoed is trechtersvormig tot afgeplat, het hoedoppervlak geelachtig tot diep roestbruin, viltig tot zijdeachtig. Bij actief groeiende specimens is de rand bleker. Het porieoppervlak is kaneelkleurig tot roestbruin, de poriën zijn hoekig. De steel is meestal centraal ingeplant en heeft dezelfde kleur als de hoed. De context is kaneelkleurig tot diep roestbruin. Het hyfensysteem is monomitisch; er zijn dus enkel dun- tot dikwandige generatieve hyfen aanwezig met eenvoudige septa, hyalien tot licht roestbruin. Setae of andere steriele structuren zijn afwezig in alle soorten van de gematigde streken. Gespen ontbreken

bij *Coltricia cinnamomea*, *C. perennis* en *C. confluens*; bij *C. montagnei* wordt er in de geraadpleegde literatuur niets over gespen gezegd. De sporen zijn ellipsoïd tot cilindrisch, dun- tot licht dikwandig. De type-soort is *Coltricia perennis* (L.: Fr.) Murrill.

De meeste tolwammen groeien terrestrisch. Veel soorten worden geacht mycorrhiza te vormen met naald- en loofbomen. De vorming van mycorrhiza is reeds aangetoond bij *C. perennis* (Danielson 1984, cit. in Keizer 1996).

In oudere literatuur worden de *Coltricia* soorten onder verschillende genera geplaatst, al naargelang de gevolgde classificatie (Linnaeus, 1753; Fries, 1821 of Fries, 1838). In de oudere literatuur en herbaria kan je ze vaak vinden bij *Boletus*, *Polyporus*, *Polystictus*, *Trametes* en *Xanthochrous*.

Soortskenmerken volgens Ryvarden & Gilbertson (1993, sporenmaten), Jahn (1974, 1986), Keizer (1985, 1996, 1997) en Bernicchia (2005):

- *Coltricia cinnamomea*

Hoed cirkelvormig, trechtvormig tot plat, zelden groter dan 3-4 cm diam.; hoedrand gelobd, vaak vergroeid met andere vruchtlichamen; oppervlak glanzend, bruin tot diep roodbruin, met verschillende duidelijke tot onduidelijke concentrische zones. Steel cilindrisch tot afgeplat, naar de basis toe verbredend. Context dun, tot 1 mm dik. Sporen langwerpig tot breed ellipsoïd, glad, dun- tot dikwandig, $6,5-8 \times 5-6 \mu\text{m}$, Q (lengte/breedteverhouding) altijd kleiner dan 1,5 en meestal tussen 1,3 en 1,4.

Terrestrisch groeiend in loofbos of gemengd bos, zelden in naaldbos, regelmatig op brandplekken.

- *Coltricia montagnei*

Hoed cirkelvormig tot meer onregelmatig en deels flabelliform, vaak ingedeukt ter hoogte van de steel, groot en fors: tot 12 cm diam. en 1 à 2 cm dik; oppervlak kaneelkleurig tot diep rood roestbruin, meestal niet gezoneerd, viltig. Steel dun tot dik en meestal verbreed naar de top. Tramahyfen 5-10 μm breed. Sporen ellipsoïd, glad, lichtjes dikwandig bij ouder worden, $9-12(14) \times 5-6(7) \mu\text{m}$.

Terrestrisch groeiend in loofbos, zelden in naaldbos, vaak op blootgestelde bodem, voetpaden, ...

- *Coltricia perennis*

Meestal solitair groeiend, soms met enkele exemplaren vergroeid. Hoed meestal rond en regelmatig gevormd, tot 10 cm diam. en 2-5 mm dik

in het centrum, duidelijk gezoneerd, goed ontwikkelde radiaal verlopende lijsten, viltig, vrij donkerbruin, vaak met donkere zones; steel regelmatig, cilindrisch. Sporen zijn ellipsoïd tot cilindrisch-ellipsoïd, glad, $6-9(-10) \times 3,5-5(-5,5) \mu\text{m}$, Q altijd groter dan 1,5 en meestal ongeveer gelijk aan 1,7.

Terrestrisch groeiend op voedselarme, vaak zandige bodem, dikwijls onder dennen, soms onder Beuk en Eik, ook regelmatig waargenomen op brandplekken.

- *Coltricia confluens*

Meestal met veel vergroeide exemplaren samen groeiend en zo veelvuldig gesteelde plakaten vormend. Hoed onregelmatig gevormd, gelobd, ingesneden en wat gegolfd, tot 16-70 mm diam., niet gezoneerd, radiale lijsten gewoonlijk afwezig, oppervlak met een egale viltlaag en daardoor vrij uniform en fel bleek licht roestbruinig gekleurd. Steel cilindrisch of vaker onregelmatig afgeplat en gevorkt. Microscopische kenmerken schijnbaar identiek aan deze van *C. perennis*.

Terrestrisch groeiend op voedselrijke bodem, bij verschillende boomsoorten (Esdoorn, Iep, Eik, Meidoorn), vaak aangetroffen op stukjes hout of andere organische resten (waarschijnlijk saprotroof volgens Keizer 1996).

2. Literatuurgegevens over het genus *Coltricia* in Vlaanderen

De eerste literatuurvermelding voor Vlaanderen van een *Coltricia*-soort vinden we bij Fransiscus Van Sterbeek in zijn beroemde 'Theatrum fungorum' (Van Sterbeek, 1675 geciteerd in Imler 1975). Hij beschrijft en beeldt er *C. perennis* af onder de naam *Fungus campanulatus lignosus*. De onderzijde van de hoed noemt hij "als met eenighe spellegaetkens ghesteken". De vindplaats is het domein van het kasteel van Vorselaar aan 't Sant te Vorselaar, ook tussen de abdij van Tongerlo en het dorp Westerloo (C5.57.34!), zelfs de datum wordt vermeld: 2 september 1672

In Kickx (1812) vinden we een beschrijving van *C. perennis*, onder de naam *Boletus infundibuliformis* L., bij diens zoon (Kickx, 1835) onder de naam *Polyporus perennis* Fr. en in de Flore cryptogamique des Flandres als *Trametes perennis* Fr. (Kickx, 1867). *Polyporus perennis* Fr. en *Polyporus montagnei* Fr. worden vermeld voor de Brusselse regio door Bommer & Rousseau (1879, 1884). Pâque (1885) vermeldt verschillende waarnemingen van *Trametes perennis* Fr. in zijn reeks 'Recherches pour servir à la

flore cryptogamique de la Belgique'. In 'Prodrome' (De Wildeman & Durand, 1898) en Vanderhaeghen (1898) volgt een overzicht gegeven van de tot dan toe bekende literatuurgegevens van *Coltricia* in België.

In 1909 wijdt Van Bambeke een uitgebreid artikel aan het verschil tussen *Polystictus cinnamomeus* (Jacq.) Sacc. en *P. montagnei* Fries. Hierin legt hij grondig de microscopische, macroscopische en ecologische verschillen tussen deze 2 soorten uit. Naveau (1923: 69) geeft een korte omschrijving van de ecologie van *Polystictus cinnamomeus* (Jacq.) Sacc. In "Nos Polypores" van Beeli (1929) worden enkel *Polyporus perennis* L. en *Polyporus cinnamomea* (Trog.) uitgesleuteld.

Na 1958 vinden we niet veel terug over *Coltricia* in Vlaanderen. Wel zijn de Tolzwammen opgenomen in de paddenstoelenatlas van Limburg (Lenaerts 2003) en de regio Leuven (Steeleman et al. 2006).

3. Werkwijze

Alle beschikbare collecties uit de herbaria van de Universiteit Gent (GENT) en de Nationale Plantentuin te Meise (BR) werden nagezien, aangevuld met enkele exsiccata uit herbaria van Jos Volders en Lucrèse Vannieuwerburgh. De oudere collecties bevatten ondermeer materiaal van Kickx (GENT), Westendorp (BR), Van Bambeke (GENT, veel mooie collecties), Mervielde (GENT), Beeli (BR), Bommer & Rousseau (BR) en Imler (BR). De herbariumcollecties zijn onvoldoende gedocumenteerd voor het maken van gedetailleerde macroscopische beschrijvingen.

De microscopie gebeurde met behulp van kongorood

4. Sleutel tot de soorten

1. Hoed met zijdeachtige glans door het ontbreken van een viltlaag. Sporen met een gemiddelde Q tussen 1,3 en 1,4 ..... *C. cinnamomea*
Hoed dof door de aanwezigheid van een viltlaag die bestaat uit gewevormig vertakte, opgerichte dikwandige hyfen (plaat 4). Gemiddelde Q > 1,5 2
2. Sporen 9-12 × 5-6 µm. Hoed dikvlezig, robuust ..... *C. montagnei*
Sporen 6-8 × 3-4 µm. Hoed meestal fijner 3
3. Hoed duidelijk gezoneerd, met een ronde rand en niet gelobd, met radiale lijsten. Paddenstoel solitair groeiend of hoogstens met enkele exemplaren vergroeid. Onder coniferen, Eik of Beuk, op voedselarme zandgrond ..... *C. perennis*
Hoed onduidelijk tot niet gezoneerd, zonder of met zwakke radiale lijsten; hoedrand gelobd, onregelmatig. Vruchtlichamen gewoonlijk met vele exemplaren, plakkaatvormig vergroeid. Vrij felle en licht roestbruine kleur. Groeit onder loofbomen op voedselrijke grond, vaak in parken of jonge bosaanplanten *C. confluens*

+ L4 en phloxine. Het bestuderen van het materiaal van tolzwammen viel verrassend goed mee: zelfs in 19de eeuwse collecties vindt men gemakkelijk sporen en zelfs basidia. Voor elke soort werden 20 sporen gemeten.

De verspreidingsgegevens werden verzameld en gecompileerd met Funbel, de databank van de Koninklijke Antwerpse Mycologische Kring, de bestudeerde herbariumspecimens, literatuurgegevens (zie hoger; voor de periode 1898-1958 werden de Belgische mycologische literatuurgegevens samengebracht en verwerkt door Rammeloo 1987; deze gegevens zijn per soort te raadplegen in een ongepubliceerd fichensysteem in de Nationale Plantentuin), de notities van Louis Imler (periode 1927-1973) die worden bewaard te Meise en de notities van Herregods (1945-1950) die worden bewaard te Gent. Voor de kartering werd gebruikt gemaakt van het IFBL-raster (De Beer D., 2001) met uurhokken (4 × 4 km) en kwartierhokken (1 × 1 km). Het gekozen uurhok is bij sommige waarnemingen met vage plaatsomschrijving (bv. "Zoniënwoud", of "Brussel") benaderend.

Gegevens die niet in Funbel beschikbaar waren, werden aan deze databank doorgegeven. Verspreidingskaartjes werden gemaakt met behulp van Arcview 3.2a. Uit die kaarten werd dan de uurhokfrequentie en de status van de *Coltricia*-soorten in Vlaanderen afgeleid. De uurhokfrequentie werd enkel berekend op het totaal "onderzochte" hokken vóór en na 1986, respectievelijk afgerond op 400 en 700 hokken.

5. Bespreking per soort

5.1 *Coltricia cinnamomea* (Jacq.) Murrill

Onderzocht materiaal: Sint-Denijs-Westrem, D3.21, onder Eik, 20/07/1905, Van Bambeke C. (GENT). Gontrode, Bos van Gontrode, D3.44.10, 14/09/1888, Van Bambeke C. (GENT). Zonder plaatsduiding, 05/12/1910, Van Bambeke C. (GENT, als *Polyporus cinnamomeus*).

THAILAND, Chiang Mai Prov., Mae Teng distr., Ban Pa deng, Pathummikaram Temple, 22/06/2004, Verbeken A. & Walley R. 2004-062 (GENT).

Macroscopisch is het meest opvallende kenmerk de zijdeachtige glans van de hoed. Deze glans ontstaat doordat er geen viltlaag aanwezig is op het hoedoppervlak, maar wel radiale, parallel liggende hyfen. De hoed is cirkelrond en trechtervormig tot afgeplat, de diameter is meestal kleiner dan 3-4 cm, met een onduidelijke tot duidelijke zonatie op het hoedoppervlak.

Naast de afwezigheid van de geweivormig vertakte en opgerichte hyfen die een viltlaag vormen, is *C. cinnamomea* microscopisch ook herkenbaar aan de sporen. Deze zijn breed ellipsoïd en meten gemiddeld $6,8 \times 4,8 \mu\text{m}$, met een gemiddelde Q van 1,4. Dit is iets kleiner dan de afmetingen van *Bernicchia* (2005), zij mat $7-8,5(9,5) \times 5-6(6,5) \mu\text{m}$. Ryvardeen & Gilbertson (1993) maten $6,5-8 \times 5-6 \mu\text{m}$. Van Bambeke (1909) mat $6-9 \times 4-5 \mu\text{m}$. De laatste 2 afmetingen komen vrij goed overeen met de eigen waarnemingen. Over de Q-waarde schrijft Jahn (1986) dat deze steeds kleiner is dan 1,5 en meestal tussen 1,3 en 1,4 ligt. Dit komt ook vrij goed overeen met de gevonden Q. De basidiosporen zijn glad en dun- tot dikwandig.

Kaart 1 geeft de verspreidingsgegevens weer van *C. cinnamomea*. Enkel drie herbariumspecimens uit GENT bleken juist gedetermineerd, waarvan één zonder vermelding van locatie. Alle andere gecontroleerde specimens die oorspronkelijk als *C. cinnamomea* gedetermineerd zijn, zijn fout en betreffen ofwel *C. confluens* (diverse collecties van H. De Meulder, BR) ofwel *C. perennis* (diverse collecties van C. Van Bambeke, GENT). De bevinding van Van Bambeke (1909) dat hij het ene jaar op een welbepaalde plek *Coltricia perennis* vond, en het andere jaar *C. cinnamomea*, blijkt te kloppen op basis van het herbariummateriaal, maar hij zat er dus ook soms naast. Na zijn publicatie kreeg hij in 1910 ook nog een collectie van *C. cinnamomea* van Bresadola opgestuurd (GENT!), om hem ervan te overtuigen dat deze soort een gewimperde hoedrand

kan hebben maar dat dit verder geen taxonomische waarde heeft. Luc Lenaerts meldde ons dat ook zijn herbariumcollecties (gemeld in Lenaerts 2003) van *C. cinnamomea* tot *C. confluens* behoren. Op grond van deze gegevens, zijn wij geneigd om alle oncontroleerbare meldingen van *C. cinnamomea*, daterend uit de periode 1986-2001, tot twijfelachtige waarnemingen van *C. confluens* te rekenen, en enkel nog één oude waarneming van Naveau (1923) als twijfelachtig voor *cinnamomea* te weerhouden. In verscheidene gevallen van deze twijfelachtige meldingen, is trouwens reeds *C. confluens* verzameld in hetzelfde km-hok.

Aangezien de enige drie, controleerbare waarnemingen van *C. cinnamomea* vóór 1980 (zelfs voor 1930) gebeurden, kan gesteld worden dat deze soort vermoedelijk uitgestorven is in Vlaanderen. De soort was vermoedelijk toen ook al zeldzaam. Ook in Nederland is ze eveneens uitgestorven (Arnolds & van Ommering, 1996). In veel subtropische streken komt ze vrij algemeen voor.

Bij één van de vondsten van Van Bambeke wordt Eik gemeld, en een zandige bodem van een grachtkant. Meer ecologische gegevens voor Vlaanderen zijn er niet.

5.2 *Coltricia montagnei* Fries

Onderzocht materiaal: Hoeilaart, bos van Groenendaal, ± E4.57, 00/08/1883, E. Bommer & M. Rousseau (BR-M136405-23).

Coltricia montagnei heeft in vergelijking met de andere 3 soorten een vrij robuuste en dikke hoed. De hoed is (bijna) niet gezoneerd en heeft een circulaire tot vrij onregelmatige vorm. De poriën variëren van klein tot groot (tot 1-3 mm) en hebben een onregelmatige vorm.

De basidiosporen zijn opvallend groot, ze meten gemiddeld $10,7 \times 6,3 \mu\text{m}$ en hebben een gemiddelde Q van 1,7. Ze zijn langwerpig ellipsoïd. Van Bambeke (1909) geeft als afmetingen $10-11 \times 5-6 \mu\text{m}$, *Bernicchia* (2005) $9-13 \times 5-6,5 \mu\text{m}$, Ryvardeen & Gilbertson (1993) $9-12(14) \times 5-6(7) \mu\text{m}$. De laatste 2 afmetingen komen goed overeen met de eigen waarnemingen. De Q-waarde is ongeveer gelijk aan deze van *Coltricia perennis* en *C. confluens*. De basidiosporen zijn glad en dun- tot dikwandig. Een ander belangrijk microscopisch kenmerk is de breedte van de tramahyfen bij *C. montagnei*, deze zijn tussen 5 en $10 \mu\text{m}$ breed, terwijl die bij de andere 3 soorten smaller zijn dan $6 \mu\text{m}$. Dit komt overeen met de bevindingen van Jahn (1974).

De enige Vlaamse vondst groeide langs de kant van een schaduwrijke weg. Hoewel Van Bambeke (1909) stelt slechts één collectie van deze soort gezien te hebben, bevinden zich in GENT in diens collectie nog enkele exsiccata in "doos 99" onder noemer "*C. montagnei*", waarvan Herman Mervielde enkele jaren geleden nog de determinatie bevestigde, met name "Torhout, 4/7/1884", "Ruisselede, 6/7/1887", "Tussen Oroir en Ronse, 9/8/1890", en "Groenendaal, 1/10/1891". Deze specimens betreffen allemaal zeer jonge exemplaren, wat de macroscopische en microscopische determinatie bemoeilijkt (zeer weinig sporen). Het gaat hier wellicht om *Coltricia perennis* want er is een viltlaag aanwezig, de tramahyfen zijn smaller dan 6 μm , en de poriën zijn klein en ongeveer van dezelfde grootte. Deze specimens werden ook gevonden aan de rand van een dennenbos. Twijfel blijft omdat er bij één van de specimens een medaillongesp (?) is waargenomen (Fig. ***), maar slechts 1. Volgens de literatuur zijn er geen gespen bij *Coltricia cinnamomea*, *C. perennis* en *C. confluens* maar bij *C. montagnei* wordt er niets over gespen gezegd.

Coltricia montagnei is in Vlaanderen uitgestorven.

5.3 *Coltricia perennis* (L.: Fr.) Murrill

Onderzocht materiaal (selectie): Destelbergen, D3.14, 09/1875, Van Bambeke C. doos 197 (GENT). Merelbeke, in een dennenbos, D3.33, 06/10/1896, Van Bambeke C. doos 203 (GENT). Ursel, in een dennenbos, C2.46, 9/10/1900, Van Bambeke C. doos 203 (GENT). Kapellen, in een dennenbos, B4.47, 10/06/1906, Van Bambeke C. doos 208 (GENT). Ronse, Muziekbos, E3.51.11, op zandgrond onder *Pinus*, 26/09/1987, Mervielde H. 87/191 (GENT). Leuven, E5.23, op de grond in een dennenbos, 1835, Kickx J. z.n.(GENT). Houthulst, D1.45, op de grond in een dennenbos, 1862, Kickx J. z.n. (GENT). Brecht, Driehoek, B5.42, dennenbos, 06/08/1951, Hostie E. (GENT). Wezemaal, Wijngaardberg, D5.45.33, zijkant holle weg, 10/09/2000, Monnens J. 00-001 (BR). Zoersel, Zoerselbos, C5.13.23, op de grond onder Eik, 23/09/2000, Antonissen I. 00092306 (BR). Gelrode, 's Hertogenheide, D5.45, langs heidepad, 14/10/2000, Monnens J. 00-018 (BR).

Macroscopisch is de duidelijke gezondeerde, regelmatig cirkelvormige hoed kenmerkend. Er zijn radiale lijsten, ribbels aanwezig op het hoedoppervlak. De hoeddiameter is iets groter dan bij *Coltricia confluens*, namelijk 2 à 7 cm. *C. perennis* groeit meestal solitair, maar kan soms met een klein aantal exemplaren aan de randen vergroeid zijn. De kleur van het basidiocarp is iets donkerder dan bij *C. confluens*.

De sporen zijn gemiddeld $7,5 \times 4,2 \mu\text{m}$ groot en

hebben een gemiddelde Q van 1,8. Ryvarden & Gilbertson (1993) maten $6-9(10) \times 3,5-5(5,5)$, Bernicchia (2005) $5,5-8,5 \times 3,5-4,5 \mu\text{m}$, Keizer (1996) $(7,5)7,8-8,6(8,8) \times (4,2)4,4-4,9(5) \mu\text{m}$ met een gemiddelde Q van 1,79, en Jahn (1986) $6-9 \times 3,5-4,5(5) \mu\text{m}$. Deze waarden komen allemaal overeen met de eigen waarnemingen. De basidiosporen zijn glad en langwerpige ellipsoïd tot cilindrisch. Het viltige hoedoppervlak bestaat microscopisch uit een laag geweivormig vertakte, opgerichte, dikwandige hyfen.

Uit de Funbel-gegevens blijkt dat *Coltricia perennis* meestal groeit op schrale zandgrond in of langs dennenbossen, af en toe ook in de buurt van Eik (*Quercus robur*, *Q. rubra*), Beuk (*Fagus sylvatica*). Vindplaatsen op brandplekken worden niet gemeld.

Volgens de uurhokfrequentieclassen gehanteerd in de Rode Lijst (Walley & Verbeken 2000) was *C. perennis* vóór 1986 vrij algemeen, sindsdien matig algemeen. We kunnen dus gewagen van een achteruitgang. In het Maritiem district en het Maasdistrict werd de soort nooit waargenomen (kaart 2a, 2b), in het Brabants en het Vlaams district is de soort duidelijk zeldzaam geworden. In het Kempisch district lijkt *C. perennis* sinds 1986 nog ongeveer even vaak voor te komen als vóór 1986, maar tegenwoordig worden veel meer gegevens verzameld uit het Kempisch district in vergelijking met vroeger. Vóór 1986 was *C. perennis* dus vermoedelijk veel algemener dan de verspreidingskaart aangeeft en is de soort ook hier merkbaar achteruitgegaan. Ook in Nederland gaat de soort gevoelig achteruit (Nauta & Vellinga (1995), vooral ten gevolge van verzuring en vermeting waar vooral zandbodems onder te lijden hebben.

5.4 *Coltricia confluens* Keizer

Onderzocht materiaal: Turnhout, Domborgstraat, B5.37.42, wegberm, 18/08/2001, Walley R. 2049 (GENT, als cfr. *C. confluens*). Harelbeke, De Gavers, C2.23.34, onder Salix, 23/09/2005, Vannieuwerburgh L. 22/542 (GENT). Waarschoot, Kwadebossen, C3.31.33, onder Eik op humusrijke bodem, 23/09/2000, Mervielde H. 00-185 (GENT). Wachtebeke, Puyenbroeck, C3.45, tussen gras met Linde en Es in de buurt, 20/08/1985, Declercq B. 85/605 (GENT, als '*C. perennis*'). Niel, Walenhoek, C4.55.41, tussen Salix, 26/08/1993, De Meulder H. 9129 (BR, als *C. cinnamomea*). Schilde, Bellevuedreef, C5.21.12, onder Eik, 29/06/1997, J. Volders 97025 (BR). Wingene, bossen de Gruytere, D2.13.22, bosdreef, bij Eik en in de buurt van *Alnicola bohemica* en *Lyophyllum decastes*, 06/08/2005, Walley R. 3986 (GENT, zeer jong). Lippelo, Lippelobos, D4.23.42, 29/07/1993, De Meulder H. 8937 (BR, als '*C.*

cinnamomea); ibid. 07/08/1993, De Meulder H. 8963 (BR, als '*C. cinnamomea*'). Westerlo, De Beeltjes, D5.17.22, 13/07/2004, herb. J. Volders 04041.

Coltricia confluens is herkenbaar aan het niet of onduidelijk gezondeerde hoedoppervlak. De vorm van de hoed is onregelmatig tot rond en de rand is gelobd en er zijn geen radiale lijsten aanwezig. Vaak treedt een vergroeiing op van veel basidiocarpes, waardoor veelvuldig gesteelde plakken ontstaan. De individuele hoedjes zijn moeilijk herkenbaar in zo'n plakkaat. Volgens Keizer (1996) is de diameter van de afzonderlijke hoedjes kleiner dan bij *C. perennis*, 2-5 cm. De hoedkleur is ook lichter, licht roestbruin, en feller, omdat de viltlaag meer uniform verdeeld is. Een goede foto vinden we bij Petersen (1997) en in Mycokey.

Microscopisch zijn er geen verschillen met *Coltricia perennis*. De basidiosporen zijn gemiddeld $8,3 \times 4,5 \mu\text{m}$ groot en hebben een gemiddelde Q van 1,9. Ook *C. confluens* heeft een viltlaag die bestaat uit gewevormig vertakte hyfen. De collecties van *C. confluens* in het herbarium van Luc Lenaerts (aanv. als "*cinnamomea*" opgeborgen) wijken sterk af door kleine korte sporen, $4,75\text{-}6,25 \times 4\text{-}4,5 \mu\text{m}$ (Q = 1,3-1,5), zo meldt hij ons, maar meer metingen zijn misschien nodig. Enkel o.b.v. van exsiccata, dus zonder details over de standplaats of zonder foto of beschrijving, blijkt het niet altijd even makkelijk om beide soorten te onderscheiden. Enkele exsiccata, meestal jong materiaal, hebben we dan ook als cfr. *confluens* geklasseerd. Verrassend is een vondst van Jos Volders uit de mycologisch intensief bezochte 4-rijige eikenlaan van de Bellevuedreef te Schilde, "vooraan rechts", die goed beantwoordt aan *C. confluens*. In deze dreef is ook vaak *C. perennis* genoteerd, en de foto van Ruben Walley in Lenaerts (2003: 321) is ook genomen vooraan rechts in deze dreef. Foto's van *perennis*-achtige vruchtlichamen en *confluens*-achtige vruchtlichamen van eenzelfde vindplaats in het prov. dom. Te Hofstade werden ons bij het einde van onze studie nog doorgestuurd door Daniel Deschuyteneer; zij doen ons weer wat twifelen omtrent de status van *Coltricia confluens*. Men zou kunnen speculeren dat deze een recente mutant betreft van loofboomvormen van *C. perennis* die zich aan een nieuwe biotoop heeft aangepast. Moleculair onderzoek lijkt misschien wel aangewezen om de juiste taxonomische status van *C. confluens* uit te pluizen.

Uit de Funbel-gegevens blijkt dat *C. confluens* voornamelijk voorkomt onder loofbomen (Wilg, Eik, Beuk, Es, Linde) op voedselrijke grond. Op kaart 3 zijn de gekende vindplaatsen van *C. confluens*

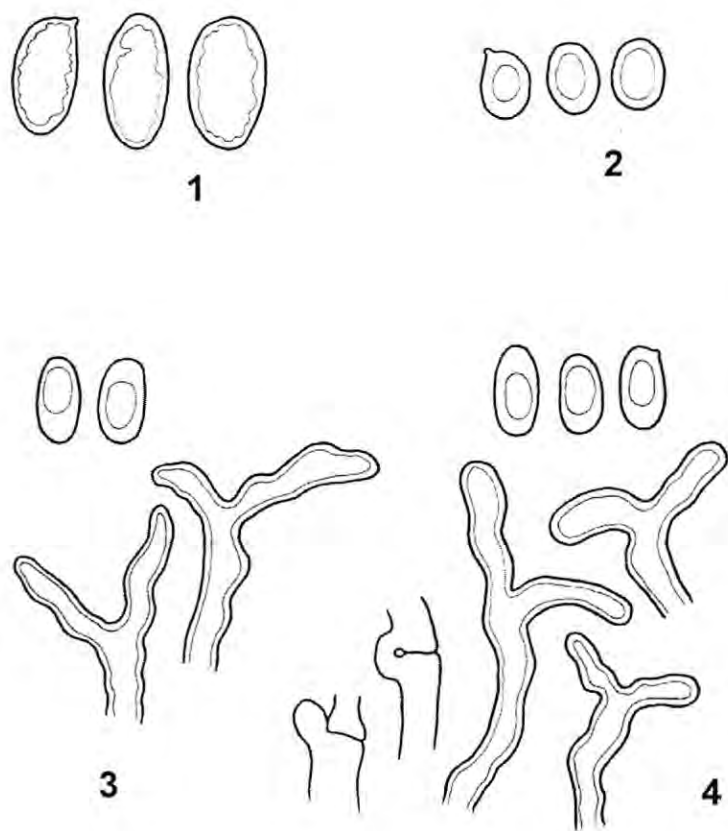
aangegeven tot op km-hoekniveau. Volgens de berekende uurhokfrequentie is de Plakkaattolzwam vrij zeldzaam in Vlaanderen. De oudste waarneming dateert van 1985 (Wachtebeke). De soort lijkt zich uit te breiden en wordt recent ook beter herkend.

Referenties

- ARNOLDS E. & VAN OMMERING G. (1996) - Bedreigde en kwetsbare paddestoelen in Nederland. Toelichting op de Rode Lijst. Rapport IKC Natuurbeheer 24: 1-120.
- BEELI M. (1929) - Les champignons de Belgique. Nos Polypores. *Bulletin des naturalistes Belges* **10**: 25-28, 72-76, 90-95, 122-126.
- BERNICCHIA A. (2005) - Fungi Europaei, Polyporaceae s.l. Ed. Candusso.
- BOMMER E. & ROUSSEAU M. (1879) - Catalogue des champignons observés aux environs de Bruxelles. *Bull. Soc. Roy. Bot. Belgique* **18**; Mémoires: 61-219.
- BOMMER E. & ROUSSEAU M. (1879) - Florule mycologique des environs de Bruxelles. *Bull. Soc. Roy. Bot. Belgique* **23**; Mémoires: 15-365.
- DE BEER D. (2001) - Karteringsroosters. *Jaarboek Ankona* **2001**: 11-14.
- DE WILDEMAN E. & DURAND T. (1898) - Prodrome de la flore belge 2. Thallophytes (fin), Bryophytes et Ptéridophytes. Bruxelles, A. Castaigne.
- IMLER L. (1975) - Driehonderd jaar geleden verscheen "Theatrum Fungorum oft het Tooneel der Campernoeliën" door Franciscus van Sterbeeck. *Sterbeeckia* **10**: 3-41.
- JAHN H. (1974) - Einige in West-Deutschland (BRD) neue, seltene oder weniger bekannte Porlinge (Polyporaceae s. Lato). *Westfälische Pilzbriefe* **9**: 109-118.
- JAHN H. (1986) - On the difference between *Coltricia cinnamomea* and *Coltricia perennis*. *Windahlia* **16**: 21-25.
- KEIZER P.J. (1985) - Over Tolzwammen (*Coltricia*) in Nederland. *Coolia* **28**(2): 30-34.
- KEIZER P.J. (1996) - Een nieuwe tolzwam (*Coltricia*) in aangeplante loofbossen: *Coltricia confluens*. *Coolia* **39**(2): 84-88.
- KEIZER P.J. (1997) - *Coltricia confluens*: a new polypore from the Netherlands. *Persoonia* **16**(3): 389-391.
- KICKX J. (1812) - Flora Bruxellensis.
- KICKX J. (1835) - Flore cryptogamique des environs de Louvain, ou description des plantes cryptogames et agames qui croissent dans le Brabant et dans une partie de la province d'Anvers. Bruxelles, Vandooren.

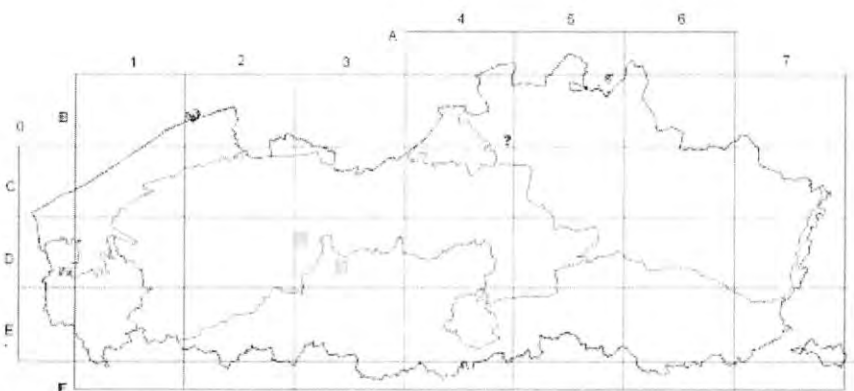

- KICKX J. (1867) - Flore cryptogamique des Flandres. Oeuvre posthume de Jean Kickx. 2. Gand, Librairie Générale.
- LENAERTS L. (2003) - Atlas paddestoelen in Limburg, verspreiding en ecologie, determinatiegids. Likona, prov. natuurcentrum het Groene huis.
- NAUTA M.M. & VELLINGA E.C. (1995) - Atlas van Nederlandse paddestoelen. Rotterdam, Balkema.
- NAVEAU R. (1923) - Tweehonderd nieuwe zwammen voor de Antwerpse Kempen. *Natuurw. Tijdschr.* 5: 65-91.
- PÂQUE E. (1885) - Recherches pour servir à la flore cryptogamique de la Belgique. *Bull. Soc. Roy. Bot. Belgique* 24; *Mémoires*: 7-56.
- PETERSEN J.H. (1997) - Park-Sandporesvamp (*Coltricia confluens*) i Danmark. *Svampe* 36: 25-26.
- RAMMELOO J. (1987) - Excerpta van de mycologische literatuur over de Belgische mycoflora (voornamelijk voor de periode 1898-1958. Deel I. Lijst van de publicaties. Meise, Nationale Plantentuin.
- RYVARDEN L. & GILBERTSON R.L. (1993) - European polypores 1. Oslo, Fungiflora.
- STEEMAN R., MONNENS J., LANGENDRIES R., WALLEYN R., BUELENS G. & DE PAUW S. (2006) - Paddenstoelen in de regio Leuven: 1981-2004: verspreiding en ecologie. Mechelen, Natuurpunt Studie.
- VAN BAMBEKE CH. (1909) - Sur *Polystictus cinnamomeus* (Jacq.) Sacc. et *Polystictus montagnei* Fries. *Bull. Soc. Roy. Bot. Belgique* 46(1): 15-39.
- VANDERHAEGHEN H. "1897" (1898) - Les hyménomycètes signalés jusqu'à ce jour en Belgique et ceux décrits dans le *Theatrum fungorum* de F. Van Sterbeeck ainsi que les espèces délaissées par Mlle M.-A. Libert (reliquiae Libertianae). Le tout mis en ordre d'après le *Sylloge fungorum* de P. -A. Saccardo. *Bull. Soc. Roy. Bot. Belgique* 36; *Mémoires*: 5-202.
- WALLEYN R. & VANDEVEN E., red. (2006) - Standaardlijst van Basidiomycota en Myxomycota van Vlaanderen en het Brussels Gewest. Rapport INBO R.2006.27, 144 p. Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Brussel, en Vlaamse-Mycologen-Vereniging.
- WALLEYN R. & VERBEKEN A. (2000) - Een gedocumenteerde Rode Lijst van enkele groepen paddestoelen (macrofungi) van Vlaanderen. *Meded. Inst. Natuurbehoud* 7: i-x, 1-84. Brussel.

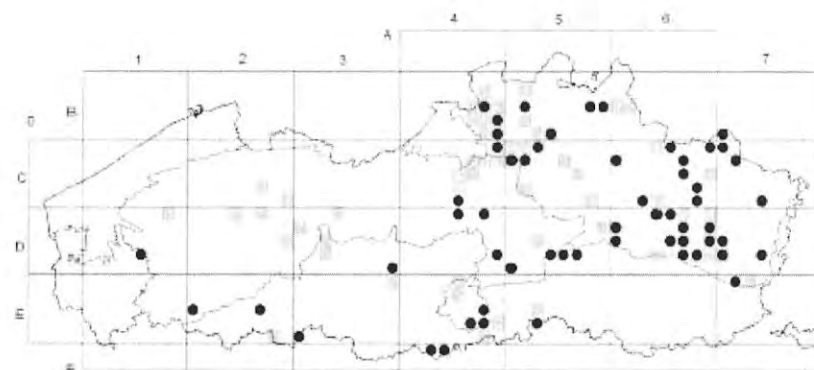

Plaat 4.

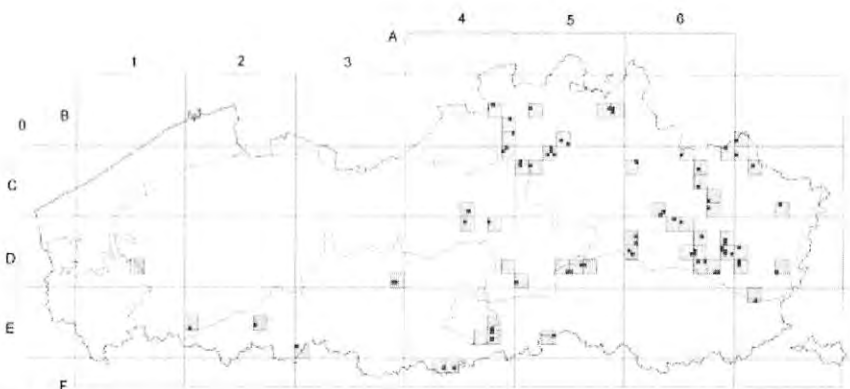
1. *Coltricia montagnei*, sporen (Bommer & Rousseau z.n.). 2. *C. cinnamomea*, sporen (Verbeken & Walley 2004-062). 3. *C. confluens*, sporen (De Meulder 8937) en hyfen van hoedoppervlakte (Mervielde 00-185). 4. *C. perennis*, sporen (Van Bambeke C. doos 197), hyfen van hoedoppervlakte (Van Bambeke C. doos 197), cfr. medaillongesp en pseudogesp (Van Bambeke C. doos 99, zie tekst).
Maatstrep = 10 μ m.

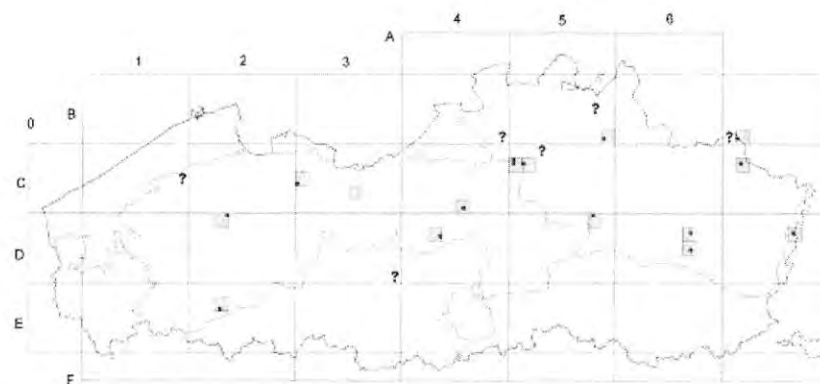
Kaart 1. Oude vindplaatsen (□) en oncontroleerbare meldingen (?) van *Coltricia cinnamomea*.

Kaart 2a. *Coltricia perennis*, vóór 1986 (□) en sinds 1986 (●).

Kaart 2b. *Coltricia perennis*. Uurhokken (□) en kwartierhokken (●) met waarnemingen sinds 1986.

Kaart 3. *Coltricia confluens*. Uurhokken (□) en kwartierhokken (●) met waarnemingen sinds 1986, en oncontroleerbare meldingen (?) van "*C. cinnamomea*".

Foto 1. *Coltricia cinnamomea*. Sint-Denijs-Westrem, D3.21, onder Eik, 20/07/1905, herb. Van Bambeke C. (GENT).

Foto 2. *Coltricia montagnei*. Hoeilaart, bos van Groenendaal, E4.57,

Foto 3. *Coltricia perennis*. Houthulst, anno 1862, herb. Kickx J. (GENT).

Foto 4. *Coltricia confluens*. Harelbeke, De Gavers, C2.23.34, onder *Salix*, 23/09/2005, Vannieuwerburgh L. 5822/542 (GENT).

Foto 5 en 6.

Omphalina Chlorocyanea

Foto's: Piet Bormans.

Afbeelding 5. *Omphalina chlorocyanea*: gespen, sporen en basidiën. Foto's: Leo Noten.

Foto 7.

Russula elegans

Foto: Ruben Walley.

Het Blauwgroen trechtertje, *Omphalina chlorocyanea* (Pat.) Singer

Leo Noten

Oude watertorenstraat 17, B-3930 Hamont

E-mail is een zegen voor mycologen, iedereen is onmiddellijk op de hoogte van de laatste nieuwtjes. Luc Lenaerts stuurt een mail welke hij ontvangen heeft van Roosmarijn Steeman, met de boodschap: "Waarschijnlijk *Omphalina chlorocyanea* gevonden aan een vennetje in het Pijnven te Overpelt." De vondst dateerde van 7 april, de e-mail van 14 april 2007: met deze droogte moesten we dus vlug zijn dachten we, of alles is opgedroogd en verdwenen.

Aan Roosmarijn de juiste coördinaten opgevraagd, Piet Bormans opgetrommeld en we zijn weg.

IFBL hok C6.37.14 ligt op de grens Overpelt en Lommel. De omgeving is zo zandig als zandgrond maar kan zijn, rondom bossen met Corsicaanse den, wat verder een zandwinning, dan een depressie waarin een klein ven dat door natuurbeheerders is vrijgemaakt. Rond de boord van het ven heeft men vorig jaar, op een tiental meters breed, pitrus, pijpenstrootje en andere kruiden weggemaaid en op de nu nog drassige grond, tussen opkomend haarmos, op de naakte grond, staan ze. Je moet niet zoeken. Ze staan er met tientallen, soms alleen, soms met drie – vier tezamen. Soms nog jong, met een bol hoedje, dat bij oudere exemplaren vlak wordt met een diepe depressie met daarin een puntige papil.

De kleur varieert van groenblauw tot donker blauwgroen, sommige aan de rand naar bruin verkleurend. Kan dat bruine van de droogte komen of van ouderdom? De paddenstoeltjes zelf staan nat genoeg. Steeltje donkerblauw bijna zwart, naar beneden toe verdikkend.

Voor zulke juweeltjes knielen mycologen. Piet is druk bezig met fotograferen en ik verzamel wat materiaal voor microscopie en exsiccaat.

Thuis de microscopie en wat sleutelen ter controle. Sleutelend met de Flora Agaricina Neerlandica (Kuyper 1995) zijn er slechts twee vragen:

Zijn er gespen? JA

Is de kleur blauwgroen? JA

Dan is het *Omphalina chlorocyanea* (syn.: *Omphalia viridis* (Hornem.) J.E. Lange)

Beschrijving:

Vindplaats: Overpelt, Pijnvenheide, C3.37.14, 17 april 2007

Aan de rand van een ven, op kale, drassige zandgrond, tussen opschietend haarmos.

Exsiccaat. Leo Noten LN 070402

Hoed 0,5-2 cm, bij jonge exemplaren nog gesloten, iets bol, bij de oudere vlak, met een depressie waarin een puntige papil, de rand iets golvend en lichtjes gegroefd, groenblauw tot donker blauwgroen, sommige oudere exemplaren aan de rand iets bruinend.

Lamellen ± 20, gevorkt, geaderd, aflopend, wit, soms met een licht groenblauwachtige schijn.

Steel 2-2,5 × 1,5-2,5 mm, vezelig, donkerblauw tot bijna zwart, naar beneden toe iets verdikkend.

Sporen 5,4-6,5 × 3,1-4,2 µm, variabel, cilindrisch tot ellipsoïd. *Basidia* viersporig.

Geen cheilo- of pleurocystidia gevonden.

Hoedhuid een cutis, sommige hoedhuidhyfen met een pigment en daardoor inwendiggekorrelt; alle hyfen met gespen.

Steelhyfen met een blauw pigment en hier en daar gespen. Geen caulocystidia opgemerkt.

Omphalina chlorocyanea kan verward worden met *O. cyanobrunnescens* (Ludwig 2001), beschreven door Imler (1986) en sindsdien nooit meer teruggevonden, maar deze heeft duidelijk grotere sporen (9-12 × 5-6,75 µm).

Volgens de Nederlandse standaardlijst (Arnolds et al. 1995) is ze zeer zeldzaam en met uitsterven bedreigd (Rode Lijst van 1989). In de RL van 1996 staat ze als gevoelig. Door de intensievere inventarisaties wordt ze meer gevonden dan vroeger (bv. Rommelaars 2004 & website NMV: paddenstoel van de maand april 2007), vaak tijdens de wintermaanden, tussen mos of korstmos in droogvallende oevers van vennen, poelen en beken, in Nederland vaak op ijzerhoudende, lemige zandgrond. Bij ons is het aantal vondsten nog beperkt, recent werd ze ook nog gevonden in de Koeheide te Bertem (<http://www.koeheide.be/paddestoel.htm>).

Referenties

ARNOLDS E., KUYPER T.W. & NOORDELOOS M.E. (1995) - Overzicht van de Paddestoelen in Nederland. N.M.V.

IMLER L. (1986) - *Omphalina cyanobrunnescens* nov. sp. *Sterbeekia* **14**: 14-16.

LUDWIG E. (2001) - Pilzkompendium. Band 1. Beschreibungen. Die kleineren Gattungen der Makromyseten mit lamelligem Hymenophor aus

den Ordnungen Agaricales, Boletales und Polyporales. IHW Verlag, 758 p.
 KUYPER T.W. (1995) - *Omphalina*. In: Bas et al - (1995), Flora Agaricina Neerlandica, vol. 3. Balkema, Rotterdam, 78-88.

ROMMELAARS L. (2004) - Mycologisch avontuur in de Kaaistoep- 2. *Omphalina chlorocyanea*, *Belonium incurvatum*, *Typhula culmigena* en *Belonopsis excelsior*. *Coolia* 47: 86-89, pl. 5.

Russula elegans Bres. ss. *Romagnesi* – Vergelende netspoorrussula

Ruben Walley¹ & Guy Le Jeune²

¹Predikherenstraat 37, B-8750 Wingene, ruben.walley@pandora.be
²Beemdenlaan 67, B-2900 Schoten

Summary. The first record of *Russula elegans* ss. *Romagnesi* in Belgium is described and discussed.

Russula elegans Bres., Fungi. Tridentini 1: 21 (1881), ss. *Romagnesi*. (1967)
 ? syn.: *Russula arpalices* Sarnari

Beschrijvingen en afbeeldingen: Krauch & Jurkheit (2005: 69-71), Pidlich-Aigner (2004: 40-43 = pl. V, matig); *Romagnesi* (1967: 626-628).

Een (vrij) kleine, meestal slanke, fragiele, soms plompe en gedrongen *Russula*.

Hoed 25-60 mm diam., dunvlezig, licht concaaf tot convex, oranjerood (Kornerup & Wanscher 7-8AB5), rozerood tot bruinrood (9BC5), in het centrum het donkerst, gewolkt, nooit uniform, met roestbruine of gelige vlekken; hoedhuid weinig glanzend, lokaal iets gebarsten, in het centrum soms wat vettig, aan de rand vaak iets te kort en gemakkelijk tot over de helft aftrekbaar, rand eerder stomp en duidelijk gestreept-gevoerd.

Lamellen iets gelig (3A4 of donkerder), eerder wijd uiteenstaand, L = 6/cm, 4-7 mm breed, soms gevorkt of soms geaderd tussen de lamellen; kleur van hoedhuid iets doorlopend op de snede aan de hoedrand; oudere lamellen lokaal soms roestig. Eén exemplaar met zeer wijde, anastomoserende lamellen vergelijkbaar met foto van *R. pseudoimpolita* in Sarnari (2005: 1219, ex. in het midden).

Steel slank tot breed knotsvormig, tot 5-6 cm lang en 8-12 mm breed, oppervlak wit, vooral bij oudere exemplaren lokaal met gelige vlekken, steelbasis eveneens met geelbruinroestkleurige vlekken; steelvlies snel gekamerd-hol wordend, wit, bleek vergrijzend. *Geur* fruitig (appel), herinnerend aan *Russula fellea*, vooral in het veld of na doorsnijden, vaak vluchtig; *smaak* zacht, fris. FeSO₄-reactie negatief; gayac-reactie op steel sterk en snel groenblauw. *Sporee* IIIId, ten hoogste IVa (code Dagron).

Sporen breed ellipsoïd tot iets bolrond, gemiddeld

8,5-9 × 6,5 μm groot, met bijna volledig netvormig verbonden 0,5 μm hoge stekeltjes.

Hoedhuid met cilindrische, soms wat onregelmatig brede haren, meermaals gesepteerd, meestal met 2 of 3 uit een gemeenschappelijke basiscel ontspringend. Dermatocystiden veelvoudig gesepteerd, meestal wat knotsvormig eindigend.

Exsiccaten: Brugge, parking begraafplaats Blauwe Toren, C2.11.23, verspreid of met 2-3 bij elkaar in zeer kort gazon onder lanen van *Populus canescens* op klei, 7 Sept. 2006, R. Walley 4245 (GENT); *ibid.*, 12 Okt. 2006, R. Walley 4287, 4288 (GENT).

Deze *Russula* sleutelt bij Sarnari (2005) uit in de subsectie *Rhodellinae* (als "*arpalices*"), waar ondermeer de aan Beuk gebonden *R. zonatula*, *R. melzeri* en *R. puellula* toe behoren, alsook *R. impolita* (soort bij Eik) en *R. font-queri* (Berk). Bij *Romagnesi* (1967) hoort hij bij de *Puellarinae*; in het veld doet hij ook wat denken aan rozerode vormen van *R. odorata*, die wel donkerdere sporen heeft en bij Eik groeit. Kenmerkend voor *R. elegans* is de gebondenheid aan *Populus* (abelen, mogelijk ook trilpopulier?), de roestige steelbasis, en de vrij sterk netvormig verbonden sporenornamentatie.

Met de nomenclatuur zit het een beetje fout. Alle auteurs, te beginnen met *Romagnesi* (1967), maar vooral Donelli (gecit. in Sarnari 2005) geven eigenlijk te kennen dat de originele beschrijving van Bresadola (1881, 1882) niet strookt met de opvatting die *Romagnesi* en latere auteurs aan deze naam hebben gegeven. Sarnari heeft dit opgelost door zijn gelijkende vondsten te beschrijven als *Russula arpalices*. Zijn materiaal verschilt evenwel qua hoedhuidstructuur: de hoedhuidharen bij *R. arpalices* zijn meestal spits toelopend, terwijl deze bij *R. elegans* opvallend breed afgerond zijn. Verder lijken er geen verschillen te bestaan. Volgens Jean-Michel Trendel (pers. meded.) is dit kenmerk niet belangrijk genoeg om deze taxa te onderscheiden en kan dus de naam *arpalices* gebruikt worden indien men beaamt

dat de originele beschrijving van *Bresadola* niet strookt met de opvatting van Romagnesi. In afwachting van "de oplossing" houden wij het voorlopig op *R. elegans* ss. Romagnesi.

Onze vondst is de eerste voor België. Ook elders blijkt ze zeer zeldzaam. In Nederland zijn een paar vindplaatsen bekend bij abelen op klei (van Vuure 1995), overeenkomstig onze vindplaats (overigens een zeldzame habitat in Vlaanderen). Verder bekend uit Duitsland (Krauch & Jurkheit (2005), Oostenrijk (Pidlich-Aigner 2004) en Frankrijk (bv. Elzas: Trendel, pers. med.). Vaak op rijkere, wat vochtiger (alluviale) bodem; vaak ook samen met *Russula clariana*.

Referenties

BRESADOLA G. (1881) - Fungi Tridentini. Trento, 427 p.

BRESADOLA G. (1882) - Observations mycologiques et

espèces nouvelles. *Rev. Mycol. (Toulouse)* **4**: 87-90.

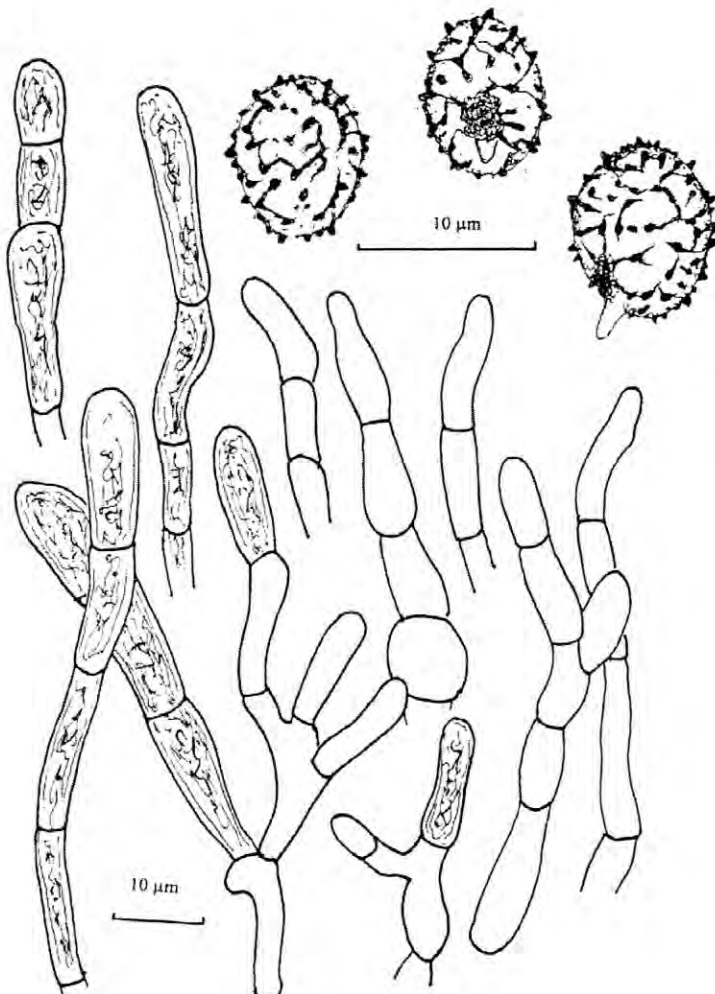
KRAUCH F. & JURKEIT W. (2005) - Sensationelle Täublingsfunde im Jahr 2004 in Nordrhein-Westfalen und in Nordhessen. *Z. Mykol.* **71**: 63-84.

PIDLICH-AIGNER H. (2004) - Bemerkenswerte *Russula*-Funde aus Ostösterreich 1. *Österr. Z. Pilzk.* **13**: 39-53.

ROMAGNESI H. (1967) - Les *Russules* d'Europe et d'Afrique du Nord. Paris, Bordas, 998 p. + 1 pl.

SARNARI M. (2005) - Monografia illustrata del genere *Russula* in Europa. Tomo secondo. Trento, Associazione Micologica Bresadola, p. 807-1568.

VAN VUURE M. (1995) - *Russula*. In ARNOLDS E., KUYPER T.W. & NOORDELOOS M. (eds.), *Overzicht van de paddestoelen in Nederland*. *Nederl. Mycol. Ver.*, pp. 395-416.

Plaat 5. *Russula elegans*
Sporen en hoedhuidellemen.

16de Vlaamse-Mycologen-Dag van 24 maart 2007 in het Provinciehuis te Leuven

10 uur: welkomstwoord door Henri Vranckx, Voorzitter van ZWAM, organisator van de 16de Vlaamse-Mycologen-Dag, die deze keer niet in de universiteit van Leuven doorging, maar in de Raadzaal van het gloednieuwe Provinciehuis, en wel in de ruime vergaderzaal van de Provincieraad, die ons alle accommodatie bood met luidsprekers en beamer.

Ruben Walleyln dankte vervolgens namens de VMV de ZWAM voor deze organisatie en gaf enkele praktische mededelingen mee.

Machiel Noordeloos van de Nederlandse Mycologische Vereniging, ons welbekend van de talloze veel geraadpleegde publicaties, beet de spits af over zijn eerste mycologische liefde, nl. *Collybia*, Ruitertjes en Taalingen en vertelde ons hoe het begon. Bij een onderzoek naar wieren op Texel vond hij op de basale stengels van *Zeerus* een klein wit paddenstoeltje, dat hij toonde aan een bevriende mycoloog. Toevallig was dit een zeer ongewone *Marasmiellus* (*Zeerus*ruitertje) die normaal in Zuid-Afrika voorkomt. Dit zorgde voor een eerste publicatie in *Persoonia* en de interesse voor de mycologie was gewekt. Nadien volgden nog een revisie van de Taalingen, in samenwerking met Vladimir Antonín, in 1993, *Flora Agaricina Neerlandica* 3 in 1995, en een monografie van *Collybia*, *Gymnopus* en *Rhodocybe* in 1997 en in 2007 verschijnt een herziene tweede druk van de twee laatste publicaties in één band.

Ondertussen is er binnen deze geslachten heel wat verzet en geschoven, wat niet altijd door iedereen aanvaard wordt. Wanneer men bv. wereldwijd soorten gaat opnemen, moet hiermee bij het opdelen in secties ook rekening gehouden worden. Er is nl. een veel grotere variatie in de tropische gebieden. Men heeft altijd bij het onderzoek rekening gehouden met gemeenschappelijke microscopische kenmerken. Het moleculair onderzoek zal de nomenclatuur heel grondig beïnvloeden. Dit onderzoek staat nog maar in een beginfase en beperkt zich soms tot het onderzoek van één gen. Toch worden er al zeer belangrijke morfologische conclusies uit getrokken. Binnen 5-10 jaar zullen deze conclusies er mogelijk weer heel anders uitzien. Wordt vervolgd dus.

Onder het motto "oude liefdes roesten niet" en naar aanleiding van wat gemijmer bij het opstellen van de

Standaardlijst, vervolgt Ruben Walleyln over zijn getrouwe *Russula*'s. Na een overzicht van de evolutie in het aantal gevonden soorten sedert 1934 door Heineman, Louis Imler ("mijn genoeglijke lijdensweg"), Bart Buyck, Jean Van Yper, Jean Lachapelle, Guy Le Jeune, meldingen in Rode Lijsten, atlanten en de huidige lijst, wordt een inzicht gegeven in de problemen, misvattingen, slecht bekeken soorten, verwarringen en alles wat maar kan mislopen bij determinaties.

Dit alles wordt grondig rechtgezet aan de hand van foto's en microscopietekeningen, o.a. rond *R. amoenolens*, *R. emetica*, de *xerampelina/graveolens*-groep en er wordt opsporing verzocht van de volgende echte soorten: *R. amoenicolor*, *amoenolens*, *pectinata*, *anatina*, *raoultii* en *viscida*. Vele vondsten hebben deze namen gedragen, weinige echter terecht.

Dirk Stubbe sluit de voormiddag af met het verslag van een mycologische expeditie van twee maanden in Maleisië. Deze werd ingegeven door een aquarel van Watling van een sterk blauwverkleurende melkzwam. Dit bleek de enige illustratie te zijn van deze Melkzwam en had de interesse gewekt van Mieke Verbeken, de mentor van Dirk. Met een bekomen beurs werd een expeditie georganiseerd van twee maanden naar het bosreservaat Pasoh op het schiereiland Maleisië.

Ondanks het ruraal onderkomen met vleermuizen in de slaapkamer, een tijdverslindende administratieve rompslomp en de voorafgaande droogte viel na de uittocht van Mieke en Ruben (waar het regenwoud op gewacht had) de regen en kwamen de paddenstoelen toch boven.

Het gebied bleek zeer Boletenrijk met onwaarschijnlijke vormen en kleuren: pulverulent, knalrood, fluogeel. Ook de andere genera vertoonden kleuren en vormen die hier nooit gezien werden: knalroze polyporen, *Amanita*'s met ongewone bekleding, *Cortinarius* en *Russula* in vreemde vormen en kleuren en de meeste soorten zijn voorzien van een sp., want ze zijn amper of niet op naam te brengen. Zelfs het genus is niet altijd duidelijk te bepalen.

Uiteindelijk worden de blauwverkleurende Melkzwammen gevonden nl. de zeer sterk blauwverkleurende *L. cyanescens* (ook de melk verkleurt sterk blauw) en de lichter verkleurende *L. mirabilis* die enkel bij beschadiging kleurt met een

witgele melk.

Er werden uiteraard nog andere Melkzwammen gevonden, vooral Fluweelmelkzwammen en ook de witte *L. bicolor* met een donkere snede wat een onwerkelijke foto oplevert.

Als afscheid kon Dirk vanuit een boomtoren een blik werpen op de omgeving en de 700 ha ongerept laaglandregenwoud dat nog over is in dat deel van Maleisië.

Tussen de middag werd even de benen gestrekt en een hapje gegeten in de stationsbuurt.

Om 13.45 uur volgde dan de traditionele jaarvergadering van de VMV met de goedkeuring van het jaarverslag, een overzicht van het jaarverslag 2006, de werking, de jaarrekening en vooral een woordje over de toekomst van de VMV. Er zal in het komende jaar een poging ondernomen worden het versnipperde mycologische landschap samen te voegen tot één Vlaamse mycologische vereniging met een vzw-structuur d.w.z. één ledenblad, één mycologisch tijdschrift, één lidgeld, één databank, één stem naar buiten toe, met uiteraard regionale activiteiten. Uiteraard wordt hierbij rekening gehouden met de lokale en persoonlijke gevoeligheden. Bedoeling is de administratieve en andere bestuurstaken te vereenvoudigen en zo mensen de kans te geven zich bezig te houden met waar het allemaal om begonnen is: mycologie, het delen en uitbreiden van kennis, tijd maken voor persoonlijke studie en publicaties.

Sven Terclavers zette de namiddag in met informatie over digitale macrofotografie van paddenstoelen en gaf ons interessante tips voor het verbeteren van ons fotografisch "herbarium", o.a. door het afwegen van de voor- en nadelen van digitale tegenover analoge fotografie, het verbeteren van de belichting, vermijden van "ruis", het gebruik van RAW of JPEG en welke software best kan gebruikt worden.

We leerden hoe fletse foto's te verbeteren en verscherpen, het "croppen" of uitsnijden en verschillende tips en tricks. Kort gezegd, we hebben geen enkel excuus meer om met slechte foto's op de proppen te komen.

Pol Debaenst toonde ons verschillende interessante vondsten uit de kuststreek, waarvan enkele typisch waren voor die regio zoals *Hohenbuehelia culmicola* (Helmharpoenzwam), zeldzaam voor Vlaanderen en *Clitocybe leucodiatreta* (nieuw voor Vlaanderen), bijzondere soorten zoals *Campanella caesia* (Gelatineschelpje) en mooie exemplaren van iets

algemenere soorten, met o.a. een prachtige foto van *Poronia erici*, de Speldenprikzwam. Alles samen werden zo'n 40 foto's getoond en werden nog verschillende soorten zonder foto vermeld, zodat we een zeer goede indruk kregen van de zwammenrijkdom in onze kuststreken.

Bernard Declercq gaf ons een korte bloemlezing van bijzondere soorten door hem verzameld in 2006. Sinds zijn recente bekering tot de digitale fotografie konden we nu mee genieten van al het moois wat Bernard aan Ascomyceten heeft verzameld.

We kregen, voor de meeste van ons, onbekende soorten uit Pezizomycetes, Leotiomycetes, Sordariomycetes en Dothideomycetes voorgeschoteld, teveel om op te noemen maar allemaal bijzonder en dikwijls zeer zeldzaam: *Otidea apophysata* van de Langdonken, *Coccomyces coronatus* op blad van *Fagus sylvatica*, *Lasiosphaeria rufa* (eerste vondst sinds het type!), *Glyphium elatum* op *Salix caprea* om maar enkele van de meest zeldzame te noemen. Zonder Bernard zou het Ascomycetenlandschap er heel anders uitzien.

Gut Tilkin kwam als eerste over bijzondere vondsten berichten, nl. kortstjes uit de Limburg. Bij het samenstellen van de soortenlijst werd een achterstand opgemerkt op het gebied van Aphyllophorales en Heterobasidiomyceten. Hier moest wat aan gedaan worden en door de grote ijver werden de deelnemers aan dit project de "takkenrapers" genoemd. Het resulteerde in ieder geval tot 29 bijkomende soorten Aphyllophorales en 3 soorten Heterobasidiomyceten in 2006 en reeds een tiental soorten in 2007. Gut had zes soorten uitgekozen op basis van hun zeldzaamheid en opvallend voorkomen. Ze werden getoond met verspreidingskaartjes die vooral weergeven waar mensen gelopen hebben (dixit Gut, en terecht).

Terana caerulea, de Blauwe korstzwam, was vooral gevonden op kastanjepalen voor afsluitingen. *Erythricium laetum*, de Vroege zalmkorstzwam, rozig met opvallende gaten en grote sporen; *Porostereum spadiceum*, de Leerachtige korstzwam, vers viltig met een bleke rand; *Dacryobolus karstenii*, de Papilkorstzwam met heel lange pseudocysten; *Hyphodontia alutaria*, Grootsporige wrattandjeszwam met lagenocystiden en septocystiden. Deze lijkt macroscopisch zeer sterk op de andere *Hyphodontia*-soorten, met gesepteerde, puntige cystiden met kristallen en als laatste *Resinicium bicolor*, de Kristalstertandjeszwam met blaasvormige halocystiden.

Roosmarijn Steeman toonde bijzondere vondsten voor Vlaams Brabant van het najaar 2006, begin 2007 waaronder twee soorten van de Rode kelkzwam *Sarcoscypha coccinea* en *S. austriaca*. De verschillende Wasplaten werden vooral gemeld door vogelkijkers met een slecht trekvogelseizoen. Verder waren er verschillende *Russula*'s, Knotszwammen, Dermoloma's, Entoloma's, Boleten, paddenstoelen op brandplekken enz..

Wim Veraghtert sloot de bijzondere vondsten af met een 'luchtig praatje' over drie interessante door

hemzelf ontdekte gebieden en hun soortenrijkdom: het vliegveld Oostmalle waar wel veel onderzoek is gebeurd, maar niet naar paddenstoelen; het Viersels Gebroekt, een zeer vochtig wilgenbroek dat moeilijk toegankelijk is en de omgeving van zijn nieuwe woonst in Lier, stadspark en plantsoentjes.

Ruben Walleyne eindigde deze gevarieerde en leerrijke mycologendag met een kort dankwoord aan allen die deze dag mogelijk hebben gemaakt. Afspraak volgend jaar voor de 17de mycologendag in Meise.

Nieuwtjes uit de recente tijdschriften

Karel Van de Put

Mycolux, 4, 2006

In de 6de bijdrage tot de studie van de ascomyceten bespreekt J. Wilmet de Hypocreales, Ophiostomatales en Sordariales, met kleurenfoto's van *Hypocrea pulvinata*, *H. citrina*, *H. rufa*, *H. gelatinosa*, *Podoscypha alutaceum*, *Hypocreopsis lichenoides*, *Hypomyces chrysospermus*, *H. lateritius*, *H. viridis*, *Sphaerostilbella* sp., *Nectria cinnabarina*, *N. coccinea*, *N. fuckeliana*, *N. episphaeria* en *Lasioisphaeria ovina*. Verder geeft M. Lecompte een inleiding tot de kennis van de roesten.

Österreichische Zeitschrift für Pilzkunde, 15, 2006

Octospora erzbergeri sp. nov. wordt beschreven door D. Benkert, met een sporenscaan, een sleuteltje tot de met *O. wrightii* verwante soorten en een vergelijkende tabel van de sporenmaten binnen dat groepje. A. Hausknecht en M. Contu bespreken een Italiaanse vondst van *Bolbitius demangei* met microtekening en kleurenfoto. Een lijst van niet-fimicole arctische ascomyceten uit Oostenrijk wordt voorgesteld door G. Medardi, met een beschrijving, kleurenfoto en microfoto van *Marcelleina rickii*, *Peziza muscicola* en *Ramsbottomia asperior*. W. Klofac en I. Krisai-Greilhuber geven een overzicht van het wereldwijd voorkomen van het genus *Chalciporus*, met een sleuteltje, soortenbespreking en een kleurenfoto van *C. amarellus*. A. Hausknecht et al. brengen verslag uit van een workshop in 2004 te Nenzing, met soortenlijst en bespreking met microtekeningen en kleurenfoto's van *Cortinarius fulvolaesus*, *Cystolepiota cystidiosa*, *Entoloma insolitum* en *Lyophyllum ochraceum*. H. Pidlich-Aigner stelt *Rusula pseudoaeruginosa* en *R.*

vinosobrunnea voor, met kleurenfoto en microtekening. *Conocybe nigrescens* sp. nov. uit de sectie *Pilosellae* wordt beschreven door A. Hausknecht en C. Gubitz, met kleurenfoto en microtekening. In het verslag van A. Hausknecht et al. over de workshop in Langschlag in 2005 vinden wij, naast een vindlijst, de bespreking met kleurenfoto's en microtekeningen van *Antrodia heteromorpha*, *Clitocybe subbulbipes*, *Diplomitiporus flavescens*, *Psathyrella squamosa*, *Russula font-queri*, *R. lundelii* en *Pluteus* sp. I en sp. II. *Mycena handkea* sp. nov. uit de sectie *Fragilipedes* wordt voorgesteld door J. Miersch et al. met kleurenfoto en microtekeningen. H. Hausknecht en I. Krisai-Greilhuber brengen een klassieke benadering van de infragenerische indeling van het genus *Conocybe*. In hun 3de bijdrage over coprofiele fungi stellen P. Welt en N. Heine *Sporormiella quattuordecimcellularis* sp. nov. voor met microfoto's en microtekening en een sleutel tot de *Sporormiella*-soorten met meer dan acht cellen per spore.

Coolia 50, 1, 2007

In een 7de aflevering over de Boleten bespreekt M. Noordeloos het genus *Xerocomus* met sleutel, bespreking der soorten, enkele microfoto's en kleurenfoto's van *X. chrysenteron*, *X. bubalinus*, *X. ripariellus*, *X. pruinatus*, *X. porosporus*, *X. cisalpinus* en *X. moravicus*. H. Wassink stelt de Ziekenhuiskorstzwam voor, met microtekening en kleurenfoto. Met breeksteeltjes en vaalhoed worstelden F. van den Bergh en H. Snater tijdens hun onderzoek van de stuifduinen. R. Chrispijn overloopt aan de hand van een interview het mycologische leven van Kees Bas. Bij de Vliegenzwammen onderscheidt T. Kuyper aan de hand van recent moleculair onderzoek een drietal duidelijk

gescheiden groepen: een exclusief Noord-Amerikaanse soort, een arctisch-alpine groep die voorkomt in Noorwegen en Japan en een groep uit de gematigde streken van Eurazië maar ook in Alaska. M. Veerkamp en N. Dam bespreken de mogelijke vooruitgang van de Violette gordijnzwam in 2006. Verder vinden wij nog twee kleine stukjes over vergiftigingen en allergie door paddenstoelen.

Bulletin de la Société Mycologique de France T. 122, f.1, 2006

In hun 2de bijdrage tot de *Russula xerampelina* groep, door X. Carteret en P. Reumaux, vinden wij beschrijvingen, kleurplaten en microtekeningen van *R. fragaricolor*, *R. cookeiana*, *R. cirinocincta*, *R. attenuata*, *R. graveolens* var. *megacantha*, *R. coniceps* sp. nov., *R. pudica*, *R. duportii* f. *spinulospora*, *R. parva* sp. nov., *R. gilvescens*, *R. personata* ad int., en *R. cretata*. G. Trichies stelt enkele minder bekende of nieuwe heterobasidiomyceten voor uit Frankrijk, met beschrijving en microtekeningen van *Tremella polyporina*, *Ceratosebacina longispora*, *Serendipita orliensis*, *Tulasnella convivalis* sp. nov., *Tulasnella* sp., *Spiculogloea limonospora* sp. nov., *Occultifur internus* en nog een drietal *Achroomyces* soorten.

Svampe 55, 2007

S. Thorbek en H. Werner brengen verslag uit van een studieweek in de buurt van de Noordkaap. Als seizoenssoort stelt J. Petersen *Melamphora spinifera* voor met kleuren- en microfoto voor. T. Lassøe en J. Borgergren Nielsen deden een inventarisatie van een 12 ha; groot reservaat ten noorden van Kopenhagen, met kleurenfoto's van *Picnoporellus fulgens*, *Camarops tubulina*, *Ganoderma lucidum*, *Climatocystis borealis*, *Diplomitoporus lindbladii*, *Dacryobolus karstenii*, *Serpula himanthoides*, *Hypholoma marginatum*, *Entoloma rhodocylix*, *Exidia plana*, *E. cartilaginea*, *Phellinus lundelii*, *Psilocybe turficola* en *Skeletocutis carneogrisea* parasiterend op *Trichaptum abietinum*. Bij de bespreking van de ongewone vondsten vinden wij nog kleurenfoto's van *Artomyces pyxidata*, *Resupinatus taxi*, *Lyophyllum aemiliae*, *L. osmophorum*, *Rhodotus palmatus*, *Porpoloma spinulosum*, *Lepiota subgracilis* en *Panaeolus guttulatus*.

Schweizerische Zeitschrift für Pilzkunde 1/2007

Als paddenstoelen van de maand worden *Geastrum pouzarii* en *Pluteus mammifer* voorgesteld met kleuren- en microfoto's. In een 28ste bijdrage tot de microscopie van de paddenstoelen bestudeert H. Clemençon het lamellentrama van *Panus conchatus*, met microfoto's. E. Medici en A. Riva melden een vondst van de niet alledaagse *Bovista acuminata*, met macro- en microtekening. In een 2de bijdrage over paddenstoelen in Toggenburg door H. P. Neukom en B. Senn-Irlet vinden wij kleurenfoto's van *Boletus satanas*, *Hebeloma radicosum*, *Stephanospora caroticolor*, *Lactarius salmonicolor*, *Phellinus hartigii*, *Hymenochaete cruenta*, *Fomes fomentarius*, *Rozites caperata*, *Cortinarius callisteus* en *Hygrocybe* sp.

Rivista di Micologia AMB, 49, 3, 2006

Mycena borella sp. nov. en *M. bambusae-pygmaeae* sp. nov. worden met kleurenfoto en microtekening voorgesteld door G. Robich. E. Battistin en N. Righetto vonden de zeldzame *Entoloma prunuloides* var. *prunuloides*, met kleurenfoto en microtekening. In een 5de bijdrage over interessante fungi van de Siciliaanse zuid-oostkust door A. Lantieri worden *Neotiella hetieri* en *Octospora humosa* besproken met kleurenfoto en microfoto. *Amanita lepiotooides* en *Melanoleuca verrucipes* worden met kleuren- en microfoto voorgesteld door S. Dorigotti. E. Tentori vond *Creolophus cirrhatus*, met kleurenfoto en microtekeningen. *Boletus comptus* wordt voor het eerst gemeld uit Montenegro door B. en O. Peric, met microtekeningen, micro- en kleurenfoto's. F. Doveri behandelt nieuwe vondsten van coprofiele Onygenales uit Italië na uitkweek van mest in vochtige kamers.

Field Mycology 8, 1, 2007

Als nr. 29 van de paddenstoelenportretten wordt *Agaricus bohusii* voorgesteld. C. Hobart en M. Torelli bespreken de fungus flora van een interessante lindendreef in het Clumberpark in het noorden van Nottingham, met kleurenfoto's van *Russula subfoetens* en *Boletus luridus*. Een eerste Britse vondst van *Sarcoscypha austriaca* var. *lutea* wordt gemeld door R. Brown, met kleurenfoto's. G. Mattock stelt *Crepidotus autochtonus* voor die hij wegens de grootte van de vruchtlichamen aanvankelijk verwarde met *C. applanatus* (met kleurenfoto). In het artikel over interessante fungi van Centraal Londen door A. Overall, vinden wij kleurenfoto's van *Amanita gemmata*, *Boletus appendiculatus*, *Entoloma aprile*, *Hygrocybe calyptriformis* en *Volvariella surrecta*.

Vlaams –Nederlands Mycologisch Weekend

Het allerheiligenweekend, zoals het al enkele jaren georganiseerd werd door Mycolim in de Voerstreek en vorig jaar door K.A.M.K. in Tongerlo- Westerlo in samenwerking met VMV en NMV, is uitgegroeid tot een ontmoetingsplaats van Vlaamse en Nederlandse mycologen.

Doel : onze mycologische kennis verrijken en toetsen met vrienden-mycologen van de verschillende Vlaamse en Nederlandse verenigingen, vrienden die we kennen van websites en e-mail, maar waarmee we zelden de gelegenheid hebben om samen, zowel op het veld als microscopisch, te werken en van gedachten te wisselen.

Dit jaar is de Nederlandse Mycologische Vereniging NMV onze gastheer.

Het weekend wordt gehouden van donderdag 1 tot zondag 4 november 2007. We verblijven op Schouwen-Duiveland (Zeeland)

In de omgeving zijn volop mooie natuurterreinen, wasplaatrijke duingraslanden, loof- en naaldbossen in de kalkrijke duinen, bossen op zeekei, oude schrale dijken.

We verblijven in de groepsaccommodatie "De Schouwse Boer", op basis van vol pension en 2-persoons kamers.

De prijs voor dit weekend bedraagt € 181, - pp (exclusief lakenpakket à € 7, -). U kunt reserveren door dit bedrag over te maken op de rekening van de werkweekcoördinator van de NMV, met vermelding "Zeeland".

Werkweekcoördinator NMV. Stip Helleman
Sweelinck 8
5831 KT Boxmeer
Postbank 136739
Vanuit het buitenland:
IBAN: NL 68PSTB 0000 1367 39
BIC: PSTBNL21

Voor meer informatie: tel. +31-485-577213; email: stip.helleman@tele2.nl

De Schouwse Boer staat trouwens ook op internet: <http://www.berghof.nl/>

Gaarne uw e-mailadres doorgeven aan Stip Helleman, in verband met nadere informatie vlak voor de werkweek en bevestiging van de opgave.

Educatieve avonden

De bijeenkomsten gaan door in het verenigingslokaal, de Bioruimte van de UA, Groenenborgerlaan 171 te 2020 Antwerpen, aanvang telkens om 20 uur, tenzij anders vermeld. Vóór iedere vergadering (behalve bestuurlijke vergaderingen) is er vanaf 19.30 uur gelegenheid om boeken uit de bibliotheek te ontlenuen.

dinsdag 3 juli	Mycologische werkgroep
dinsdag 10 juli	Bioruimte gesloten.
dinsdag 17 juli	Bioruimte gesloten.
dinsdag 24 juli	Bioruimte gesloten. Raad van Bestuur verplaatst naar 28/08
dinsdag 31 juli	Bioruimte gesloten.
dinsdag 7 augustus	Bioruimte gesloten.
dinsdag 14 augustus	Bioruimte gesloten.
dinsdag 21 augustus	Bioruimte gesloten.
dinsdag 28 augustus	Opgelet: Raad van Bestuur.
dinsdag 4 september	Mycologische werkgroep
dinsdag 11 september	U hebt de vondst van uw leven gedaan en wenst over deze Paddenstoel een artikel te schrijven, maar u weet niet hoe de steel aan de hoed zit. Samen met Lieve Deceuninck en André de Haan bespreken we richtlijnen en nuttige tips om een vlot artikel maken dat wetenschappelijk ook correct is. Dus laat daarna uw inkt vloeien zonder teveel gezwam.
dinsdag 18 september	Mycologische werkgroep
dinsdag 25 september	Geen activiteit wegens werkweek.

Zomer- en najaarsexcursies 2007

Bijeenkomst voor de excursies telkens om **9.45 uur** tenzij het anders is vermeld, **vertrek om 10 uur!** Enkel deelnemen aan de namiddagexcursie is mogelijk na afspraak met de contactpersoon of met de fungifoon (zie onder). Deelname aan een activiteit geschiedt op eigen verantwoordelijkheid. De aangeduide reisweg geldt bij vertrek vanuit Antwerpen. Sinds enige tijd beschikt de KAMK over een GSM toestel (de fungifoon) die je toelaat de excursiegroep te bereiken, nadat je deze eventueel uit het oog verloor, of wanneer je wenst aan te sluiten bij een excursie die reeds vertrokken is.

Fungifoon nummer: 0496/ 06. 61. 08

Zaterdag 21 juli   **Keerbergen “Broekelei” en “Vorsdonkbroek”**. Samenkomst aan de oude kerktoren op het gemeentehuisplein te Keerbergen.

Contactpersoon: Roosmarijn Steeman, tel: 0485/68.88.48

Zaterdag 28 juli   **“Tikkebroeken te Kasterlee”** Bereikbaar via autostrade E34 richting Eindhoven, afrit 24 Turnhout-Kasterlee. Daar richting Kasterlee nemen en onderaan de brug richting Tielen volgen, na 50 m aan het rond puntje links. (langs de brug mag/kan men niet stilstaan!)

Contactpersoon: Chris Janssens , tel.: 014/21.67.49

Zaterdag 4 augustus   **“Het Goor” te Westmeerbeek**. Samenkomst aan de kerk te Westmeerbeek. Bereikbaar via E313, uitrit 22. Dan de N152 richting Zoerle-Parwijs, verder richting Herselt tot de N15 richting Westmeerbeek. **Opgelet!** dit is een moeilijk begaanbaar terrein.

Contactpersoon: Chris Janssens , tel.: 014/21.67.49

Zondag 12 augustus   **“De bonte klepper” en “Volharding” te Rijkevorsel**. Samenkomst aan de kerk van Oostmalle.

Contactpersoon: Wim Veraghtert, tel: 03/312.42.66

Zondag 19 augustus   **“Merodebossen” te Herenthout.** Samenkomst aan de kerk van Herenthout. Bereikbaar via de E313, afrit 20 dan de N13 richting Lier, ongeveer 1,5 km verder links richting Herenthout.

Contactpersoon: Jos Volders, tel: 014/54.91.44

Zaterdag 25 augustus   **“De Maat” en “Den Diel” te Mol-Postel**. Samenkomst op de parking van de "DE KLEPPENDE KLIPPER", Waterstraat 53 te Mol. Te bereiken via de baan Geel-Mol, eenmaal op de ring van Mol, deze blijven volgen tot je over de Kanaalbrug bent gereden, dan draai je aan de 1 ste lichten links - de N136. Aan de volgende lichten rij je rechtdoor (hier passeer je de Rauwse Meren-Centerparks aan je rechterzijde en even links het Ecocentrum (De Goren), rij nog 1 straat aan je linkerkant voorbij tot net voor de brug over het Kanaal aan de linkerkant een zandige parkeerplaats van “De Kleppende Klipper”. De Maat ligt daar recht tegenover.

Contactpersoon: Chris Janssens, tel: 014/21.67.49

Zaterdag 1 september   **“Dilbeek”, Wolfspuiten en Gaasbeekpark**. Samenkomst om **9.30 uur** aan het CC De Westrand, daar is een grote parking en de ingang van het gebied ligt aan deze parking, (Kamerijklaan z/n, 1700 Dilbeek). Komend uit richting Zaventem, Antwerpen of Gent : neem de Ring en voorbij het klaverblad Groot-Bijgaarden afrit 13 Dilbeek. Naar rechts de Ninoofsesteenweg opdraaien en vóór pompstation naar rechts, voorbij Gemeentehuis/Kasteel naar rechts, 50 m verder ziet u de Westrand. Komend uit het centrum van Brussel : neem de Ninoofsesteenweg tot aan de Ring, afrit 13 Dilbeek, dan vóór pompstation naar rechts, voorbij Gemeentehuis/Kasteel naar rechts, 50 m verder ziet u Westrand. Komend uit richting Bergen-Charleroi : volg de Ring langs de westkant van Brussel tot afrit 13 Dilbeek. Naar links de Ninoofsesteenweg opdraaien en naar rechts, voorbij Gemeentehuis/Kasteel naar rechts, 50 m verder ziet u de Westrand. Komend uit richting Ninove en het Pajottenland : volg de Ninoofsesteenweg tot vóór de Ring, afrit 13, dan aan het pompstation naar links, voorbij Gemeentehuis/Kasteel naar rechts, 50 m verder ziet u Westrand. Dit is een VMV dagexcursie, waarop alle mycologen uitgenodigd worden.

Contactpersoon: Roosmarijn Steeman, tel: 0485/68.88.48

Zondag 9 september **"Watereinde" te Varendonk (Laakdal) en "Houterenberg" in Tessenderlo.** Bijeenkomst aan de kerk van Zammel. Bereikbaar via E313, afrit 23 Geel-West. Richting Westerlo rijden, aan de eerste verkeerslichten linksaf, Zammel dorp.

Contactpersoon: Jos Volders, tel: 014/54.91.44

Zaterdag 15 september **"Bellevuebos" en "Nietelbroeken" te Kortesseem.** Samenkomst aan de carpoolparking aan de linkerkant tegenover een Total-tankstation. Bereikbaar via uitrit 30 van de E313, bij uitrijden afrit, ga je onmiddellijk naar links (richting Diepenbeek, Genk). Deze uitstap verloopt in samenwerking met de Brusselse Mycologische kring.

Contactpersoon: Ronny Boeykens, tel: 0477/39.54.57

Van 22 tot 29 september werkweek te Heer sur Meuse

Voor meer info zie het decembernummer (2006) van de KAMK- Mededelingen of neem contact op met Guy Le Jeune, tel: 03/658.54.31

Zaterdag 6 oktober **Houthalen "Militair domein Massy".** Samenkomst **om 9.30 uur** aan de kerk van Zwartberg. Dit is een VMV dagexcursie, waarop alle mycologen uitgenodigd worden.

Contactpersoon: Richard Pawlowsky, tel: 011/57.49.70

Zondag 14 oktober **"Steengroeven" te Kwaadmechelen.** Samenkomst aan de kerk van Kwaadmechelen. Bereikbaar via E313, afrit 25 richting Ham.

Contactpersoon Paul Caers; tel: 013/67.12.04

Zondag 21 oktober **Oostmalle "vliegveld".** Samenkomst aan de kerk van Wechelderzande, bereikbaar via de E34, afrit 21 Herentals.

Contactpersoon: Wim Veraghtert, tel: 0496/97.87.79

Zaterdag 27 oktober **"Mollendaalbos" te Haasrode-Bremberg.** Samenkomst aan de kerk van Haasrode. Deze uitstap verloopt in samenwerking met ZWAM.

Contactpersoon; Rik Vranckx, tel: 016/40.29.84

Van 1 tot en met 4 november Allerheiligenweekend. Tijdens dit weekend is de Nederlandse Mycologische Vereniging NMV onze gastheer in Schouwen-Duiveland (Zeeland). We verblijven in de groepsaccommodatie "De Schouwse Boer", op basis van vol pension en 2-persoons kamers. Voor meer info zie elders in dit blad of neem contact op met Stip Helleman : tel. +31-485-577213; e-mail: stip.helleman@tele2.nl

Aankondiging: Cursus Myxomyceten.

Tijdens een vijftal dinsdagavonden worden de Myxomyceten of slijmzwammen onder de loep genomen. We leren hoe we ze moeten zoeken, verzamelen, bewaren en determineren. De lessen bevatten een deel theorie en een practicum determineren met microscopie. De inleidende les

begint om 19u30 op dinsdag 9 oktober in de Bioruimte.

Indien u interesse heeft voor deze cursus, gelieve contact op te nemen met Myriam de Haan tel: 03.888.75.14 of email: myriam.de.haan@skynet.be

Correcties en aanvullingen ledenlijst

Adresgegevens :

Leon Raaijmakers; Hoofdstraat 88; NL-5706 AM Helmond

E-mail:

Marjo Dam : marjo_dam@hotmail.com

Paul Van der Veken : paul.van.der.veken@skynet.be

Toevoegingen:

Hans Meulenbelt; Tjongerwijk 28; NL-3831 LT Leusden

H. Remyn; Poolsterstraat 14; NL-4356 BT Oostkapelle

Mevr. Odette Van de Put; Dascottelei 72 bus 2; 2100

Deurne; 03.366.37.26

Koninklijke Antwerpse Mycologische Kring

De Antwerpse Mycologische Kring werd opgericht in 1946. In 1963 werd het een vereniging zonder winstgevend doel. Zij heeft als doel de mycologie te bevorderen. De Koninklijke Antwerpse Mycologische Kring organiseert hiertoe excursies, vergaderingen, voordrachten, determinatieavonden, werkweken, demonstratiedagen, tentoonstellingen. Er wordt driemaandelijks een tijdschrift uitgegeven, AMK Mededelingen. Op onregelmatige tijdstippen verschijnt Sterbeecia, een publicatie genoemd naar de Antwerpse priester, mycoloog, kruidkundige en architect, Franciscus Van Sterbeek (1630-1693). In 1991 werden AMK Mededelingen en Sterbeecia bekroond met de Emiel Van Rompaeyprijs voor floristiek. Er wordt systematisch een gegevensbestand bijgehouden over de verspreiding van paddestoelen in ons land.

De Koninklijke Antwerpse Mycologische Kring onderhoudt ook contacten met andere mycologische verenigingen in binnen- en buitenland. De K.A.M.K. is erkend door de Vlaamse Mycologen Vereniging. De K.A.M.K. bezit een bibliotheek, die ondergebracht is in het verenigingslokaal, de Bioruimte van de UA, Groenenborgerlaan 171 te 2020 Antwerpen. Alle leden kunnen hieruit boeken ontlennen.

Het lidgeld bedraagt 18 EUR per jaar, een gezinslidgeld 20 EUR. Betaling kan geschieden door overschrijving op bankrekening nr. 737-0187576-21 van de Antwerpse Mycologische Kring v.z.w. te Antwerpen. Buitenlandse leden betalen 20 EUR, 22 EUR voor een gezin, indien contant betaald wordt aan Jean Van Yper, Gounodstraat 2 bus 24, 2018 Antwerpen of door overschrijving. Ten gerieve van onze buitenlandse leden geven wij hierbij de IBAN nummers gekoppeld aan onze rekening: IBAN BE17 737-0187576-21 BIC KREDBEBB

Bij overschrijving vanuit het buitenland lette men er op dat eventuele kosten toch door de opdrachtgever gedragen worden. Indien dit niet het geval is, dient 27 EUR te worden overgemaakt.

Raad van bestuur van de Koninklijke Antwerpse Mycologische Kring v.z.w.

voorzitter (en redactie Sterbeecia) : Walleyne Ruben, Predikherenstraat 37, 8750 Wingene, tel.: 051/65.89.80 ruben.walleyne@pandora.be

ondervoorzitter: Deceuninck Lieve, Berten Pilstraat 20, 2640 Mortsel, tel: 03/455.92.79
lieve.deceuninck@skynet.be

secretariaat & ledenadministratie: de Haan Myriam, Leopoldstraat 20 bus 1.1, 2850 Boom, tel.: 03/888.75.14 myriam.de.haan@skynet.be

schatbewaarder: Jean Van Yper, Gounodstraat 2 bus 24, 2018 Antwerpen tel.: 03/237.74.10
jvanyper@skynet.be

bibliothecaris: Holemans Pascale, Arthur Matthyslaan 89, 2140 Borgerhout, tel.: 03/322.40.05
pascale.holemans@skynet.be

andere bestuurders:

de Haan André (mycologische aspecten), Bezemheidelaan 6, 2920 Kalmthout, tel.: 03/666.91.34
andre.de.haan@skynet.be

De Nave Lucy, Jan van Rijswijcklaan 277, 2020 Antwerpen, lucy.denave@antwerpen.be tel: 03/238.51.15

Hendrickx Harrie (redactie AMK Mededelingen), Dalweg 16, 2328 Meerle, tel.: 03/315.87.69
harrie.hendrickx@skynet.be

Lemouche Arlette, Henrilei 36, 2930 Brasschaat, tel: 03/651.58.65 arlette.lemouche@telenet.be

Veraghtert Wim, Dennelaan 13, 2500 Lier, veraghtert@skynet.be tel: 0496.97.87.79

INHOUD

L. Deceuninck	
Editoriaal	27
Uit de raad van bestuur	27
H. De Meulder	
Onderzoek naar het voorkomen van ascomyceten op mest van geit en schaap - (deel 2)	28
E. D'hooge, R. Walley & A. Verbeken	
Het geslacht <i>Coltricia</i> in Vlaanderen	35
L. Noten	
Het Blauwgroentrechttertje, <i>Omphalina chlorocyana</i> (Pat.) Singer	45
R. Walley & G. Le Jeune	
<i>Russula elegans</i> Bres. Ss. Romagnesi - Vergelende netspoorrussula	46
16 de Vlaamse-Mycologen-Dag van 24 maart 2007 in het Provinciehuis te Leuven	48
K. Van de Put	
Nieuwtjes uit de recente tijdschriften	50
Vlaams-Nederlands mycologisch weekend	52
Educatieve avonden	52
Zomer- en najaarsexcursies 2007	53
Aankondiging: Cursus myxomyceten	54
Correcties en aanvullingen ledenlijst	54